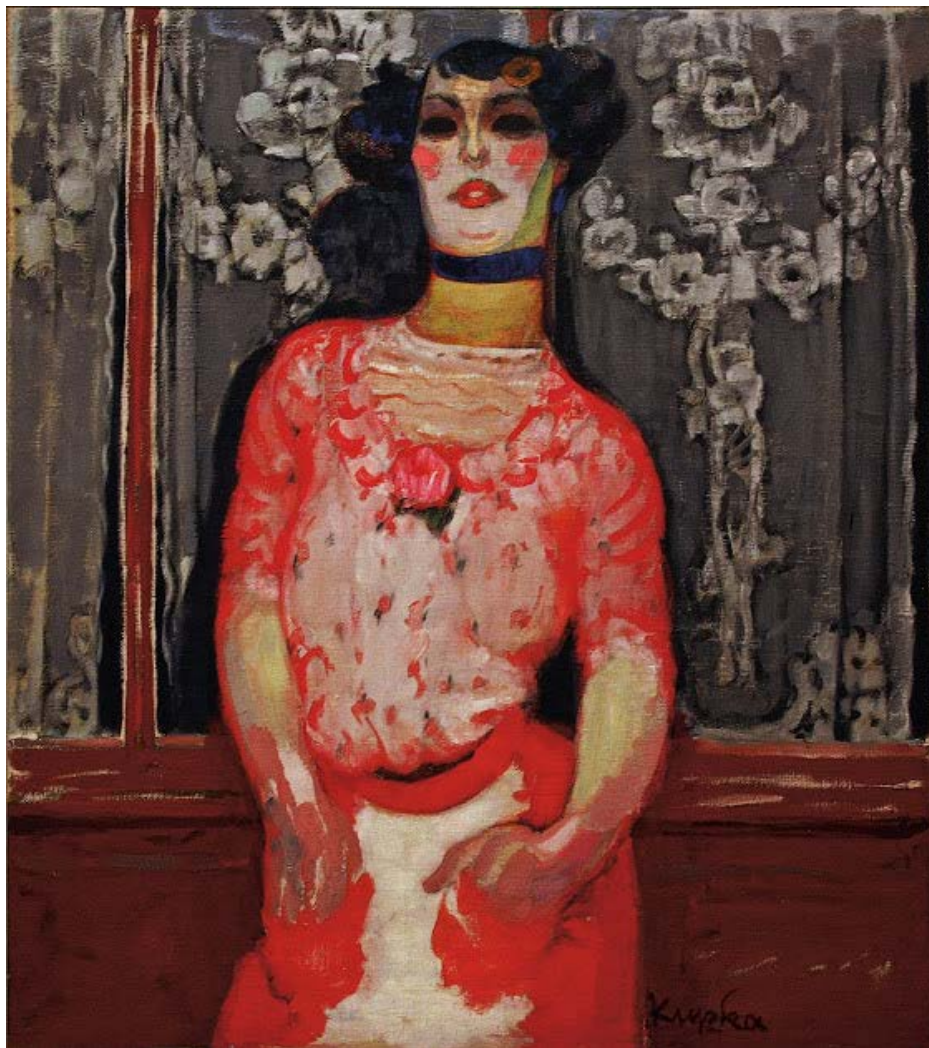

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Arbeidsmigrant of slachtoffer van vrouwenhandel?

Een narratieve benadering van het arbeidsmigratietraject van vrouwelijke sekswerkers op de Amsterdamse Wallen.

© František Kupka, Het meisje van Gallien, 1909-1910, Národní Galerie, Praag.

Iris Bijman, 10503463
Bachelorscriptie Algemene Sociale Wetenschappen
Universiteit van Amsterdam
Scriptiebegeleider: Dr. Nel Vandekerckhove
Tweede lezer: Dhr. Koen van der Gaast
16.400 woorden
20 juni 2016

Inhoud

Voorwoord	4
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1: Inleiding	6
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	8
2.1 De Amsterdamse seksindustrie: migratie en illegaliteit	8
2.1.1 Raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen	9
2.2 Migratietrajecten binnen de seksindustrie	10
2.3 Arbeidsmigratie	11
2.4 Mensenhandel	12
2.5 Arbeidsomstandigheden	14
2.6 Agency & victimization	15
Hoofdstuk 3: Probleemstelling	17
3.1 Wetenschappelijke relevantie	19
3.2 Maatschappelijke relevantie	20
3.3 Interdisciplinariteit	20
Hoofdstuk 4: Methode	22
4.1 Onderzoeksstrategie	22
4.2 Onderzoekdesign	23
4.3 Methode	23
4.4 Operationalisering	24
4.5 Respondentengroep en -werving	26
4.6 Methode data-analyse	27
4.7 Ethische verantwoording	28
Hoofdstuk 5: Resultaten	29
5.1 Onderzoeksproces	29
5.2 Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit	30
5.3 Het doorlopen arbeidsmigratietraject	35
5.4 Evaluatie arbeidsomstandigheden	39
Hoofdstuk 6: Conclusie	43
6.1 Conclusie	43
6.2 Discussie	47
6.3 Evaluatie	48
7. Literatuurlijst	49
8. Bijlage	53

Voorwoord

Beste lezer,

Op zevenjarige leeftijd maakte ik met de familie van een klasgenootje een boottochtje door de Amsterdamse grachten. Bij thuiskomst vertelde ik over een dorpje waar alle vrouwen in hun bikini achter het raam boekjes zaten te lezen en dat dit daar heel normaal was. Mijn ouders vertellen nog regelmatig hoe gefascineerd ik was. De nieuwsgierigheid naar de verhalen van deze vrouwen is altijd gebleven en versterkt toen ik me realiseerde dat veel mensen het werk dat zij doen juist abnormaal vinden. Ik heb altijd meer willen weten over waar deze vrouwen vandaan komen, hoe ze hier zijn beland en wat zij van hun werk vinden. In de afgelopen maanden heb ik de kans gekregen om deze vragen aan een aantal migrantsekswerkers te stellen.

In dit verslag presenteer ik mijn onderzoek naar de arbeidsmigratietrajecten van niet-Nederlandse sekswerkers die werkzaam zijn in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen. In januari 2016 ging mijn onderzoek van start. Ruim zes maanden later kijk ik terug op een zeer uitdagend, leerzaam en inzichtgevend proces. Ik hoop dat ik mijn interesse met u kan delen. Graag zou ik een aantal mensen willen bedanken. Ten eerste Elise Fonck die dit verslag met veel toewijding heeft gecontroleerd op taal en spelling. Daarnaast mijn scriptiebegeleidster Dr. Nel Vanderkerckhove voor de goede ondersteuning. Ten slotte zou ik mijn respect willen uiten naar alle personen die hun geld verdienen als sekswerker. In het bijzonder naar hen die dit doen voor een betere toekomst voor zichzelf maar vooral ook voor hun familie. Zij verdienen erkenning en sympathie. Om deze reden zie ik het grote belang om hen een stem te geven. Middels dit onderzoek probeer ik hier een kleine bijdrage aan te leveren.

Ik hoop van harte dat u mijn onderzoeksverslag met interesse zult lezen.

Met vriendelijke groet,

Iris Bijman

Samenvatting

In dit onderzoek wordt gepoogd de persoonlijk evaluatie van het arbeidsmigratietraject van vrouwelijke migranten die werkzaam zijn op de Amsterdamse Wallen op narratieve wijze in kaart te brengen aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: *Hoe evalueren vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen hun arbeidsmigratietraject?*. Het arbeidsmigratietraject wordt gezien als het gehele doorlopen migratieproces in relatie tot arbeid dat start voorafgaand aan het vertrek tot na de aankomst in Nederland. De *narratives* rondom het arbeidsmigratietraject zijn verkregen door middel van *Oral History* diepte-interviews met vrouwelijke migrantsekswerkers op de Amsterdamse Wallen. Ter aanvulling zijn er andere betrokkenen en experts tot de Amsterdamse seksindustrie gehoord ter schetsing van de arbeidscontext. De sectoren van de Amsterdamse seksindustrie onderscheiden zich in locatiegebondenheid, vergunningsplicht en op basis van illegaliteit en migratie. De Amsterdamse seksindustrie wordt geëvalueerd als een aantrekkelijke en toegankelijke arbeidssector voor migranten. Bepaalde onderdelen van het prostitutiebeleid worden volgens de respondenten gedreven door moraliteit en stigma's rondom sekswerk en mensenhandel wat nadelige gevolgen heeft voor sekswerkers. Het arbeidsmigratietraject van de sekswerkers wordt gekarakteriseerd door verplaatsing naar, binnen en tussen Europese landen vanuit een situatie in het herkomstland met belemmerende sociaaleconomische omstandigheden. De sekswerkers evalueren hun internationale verplaatsing en intrede in de seksindustrie als vrijwillig en dragen hiervoor voornamelijk economische motieven aan, waarbij het verkrijgen van een hoger inkomen voor zichzelf en/of hun familie voorop staat. De arbeidsomstandigheden worden geëvalueerd als een situatie met fysieke, economische en arbeidszeggenschap wat zich mede uit in de afwezigheid van geweld en de aanwezigheid van autonomie over het inkomen en het uitgevoerde werk. De evaluatie van de sekswerkers wijst op de afwezigheid van slachtofferschap van vrouwenhandel. Het beschrijven van het profiel van deze sekswerkers als slachtoffer blijkt daarom simplistisch. Dit pleit voor de erkenning van het bestaan van de arbeidsmigratie-gerelateerde motieven voor sekswerkers.

Kernconcepten: *arbeidsmigratietrajecten, arbeidsmigratie, Amsterdamse seksindustrie, Amsterdamse Wallen, raamprostitutie, sekswerk, Oral History.*

Hoofdstuk 1: Inleiding

De beroemde roodverlichte ramen van de Amsterdamse wallen: het symbool voor uitbuiting, geweld en onderdrukking of het symbool van een normale werkplek? Sinds de opheffing van het bordeelverbod in 2000 bekleedt Nederland internationaal een unieke positie met betrekking tot prostitutiebeleid. Na jaren van werken in een illegale maar gedoogde zone werd het werk van deze vrouwen én mannen formeel erkend. Het doel van de legalisering was tweeledig. Ten eerste stond het normaliseren van sekswerk als vorm van arbeid en het verbeteren van de arbeidsomstandigheden centraal. Daarnaast werd de decriminalisering gezien als een middel in de strijd tegen misstanden in de prostitutie, zoals vrouwenhandel, omdat het de controleerbaarheid zou bevorderen.

Binnen de politiek wordt echter regelmatig gesteld dat er ondanks de legalisering nog in grote mate sprake is van gedwongen prostitutie. Zo stelde Eberhart van der Laan het volgende over de Amsterdamse Wallen: *“Elke nacht worden er 400 mensen verkracht onder onze verantwoordelijkheid.”* (E. van der Laan, persoonlijke mededeling, 12 november 2013). Dit onderwerp komt ook in de media regelmatig naar voren waarbij de omvang van gedwongen prostitutie op vijftig tot zeventig procent wordt geschat (van den Berge, 6 januari 2015; Pauw & Witteman, 18 april 2013). Binnen de wetenschappelijke literatuur rondom prostitutie bestaat echter geen consensus over in welke mate dwang, uitbuiting of juist keuzevrijheid aanwezig is binnen de seksindustrie en hoe dit gesignaleerd en aangepakt dient te worden (Agustín, 2006, p.29-47). Daarnaast blijken de schattingen naar de omvang van misstanden in de seksindustrie vaak onbetrouwbaar te zijn (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2012, p.4).

Ondanks het gebrek aan deze inzichten wordt één specifieke groep sekswerkers ook binnen de wetenschappelijke literatuur hoofdzakelijk benaderd als slachtoffers; namelijk de migrantsekswerkers. Het verband tussen de seksindustrie en migratie wordt namelijk hoofdzakelijk bestudeerd vanuit mensenhandeltheorieën. Dit wijst op een tekort aan inzichten in de mogelijke afwezigheid van slachtofferschap en aanwezigheid van agency bij migrantsekswerkers. Arbeidsmigratietheorieën kennen wel agency toe aan arbeidsmigranten. Echter erkent dit perspectief de seksindustrie niet als arbeidssector voor arbeidsmigranten waardoor sekswerkers niet aan bod komen binnen deze analyses. Ondanks dat de Amsterdamse seksindustrie een legale arbeidssector is, die als doel van het bordeelverbod genormaliseerd dient te worden, blijkt er zowel vanuit de politiek, de maatschappij als de wetenschap beperkte aandacht te zijn voor de mogelijke aantrekkelijkheid van deze sector

voor arbeidsmigranten. Daarbij blijft de stem van sekswerkers zelf in alle gevallen nog te vaak ongehoord (Agustín, 2006, p.32).

Met het oog op beleidsvorming en passende dienst- en hulpverlening is het van belang om meer inzicht te krijgen in het arbeidsmigratietraject van deze sekswerkers op basis van hun eigen ervaring zonder het vooraf toegekende slachtofferschap. Het doel van dit onderzoek is dan ook het in kaart brengen van de persoonlijke evaluatie van de sekswerkers over hoe zij op de Amsterdamse Wallen terecht zijn gekomen. De evaluatie zal op narratieve wijze in kaart worden gebracht aan de hand van *Oral History* met sekswerkers. Daarnaast zullen er ter aanvulling experts en andere betrokkenen van de Amsterdamse seksindustrie worden gehoord. Omwille van afbakening zal dit onderzoek zich richten op vrouwelijke niet-Nederlandse sekswerkers die werkzaam zijn in de meest bekende en grootste sector van de Amsterdamse seksindustrie; de Amsterdamse Wallen (van Wijk, Tuyn, Ham, Kuppens & Ferwerda, 2010, p.31). Het is van belang om te benadrukken dat deze groep zich in de legale sector bevindt. Dit onderzoek heeft dan ook geen betrekking op de illegale sectoren van de Amsterdamse seksindustrie waarbij het verkrijgen van toegang binnen de beperkte tijd van dit onderzoek onhaalbaar bleek te zijn. Echter sluit het legale karakter van de Amsterdamse Wallen niet uit dat de sekswerkers mogelijk geconfronteerd worden met illegale praktijken.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 De Amsterdamse seksindustrie: migratie en illegaliteit

De termen prostitutie en sekswerk worden vaak, ook in dit onderzoek, afwisselend gebruikt om hetzelfde fenomeen te beschrijven. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) (z.d.) beschrijft prostitutie als volgt: *“Het zich beschikbaar stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen betaling”*. De termen sekswerk of sekswerker worden als neutraler en minder stigmatiserend gezien en gebruikt om de negatieve lading van de termen prostitutie en prostituee te vermijden. De term sekswerk is daarnaast inclusiever omdat het naast fysieke seksuele handelingen ook betrekking kan hebben op indirecte seksuele gedragingen zoals een striptease of webcamseksservices (Sekswerk Nederland, z.d.). Er is momenteel onvoldoende zicht op het aantal sekswerkers dat werkzaam is in de Amsterdamse seksindustrie. Er worden slechts enkele schattingen gedaan die oplopen tot 8.000 sekswerkers (van Wijk et. al., 2010, p.5). Binnen de grootste sector in Amsterdam, de raamprostitutie, bestaat deze groep voornamelijk uit vrouwen en uit personen die niet uit Nederland afkomstig zijn (van Wijk et. al., 2010, p.31).

De sectoren van de Amsterdamse seksindustrie kunnen worden onderscheiden op basis van de locatiegebondenheid en de vergunningsplicht. Raamprostitutie en prostitutie in clubs, bordelen, massagesalons en privéhuizen zijn voorbeelden van locatiegebonden sectoren die elk een vergunningsplicht kennen. Ook thuisprostitutie is een voorbeeld van locatiegebonden prostitutie maar kent geen vergunningsplicht. Escortprostitutie is de belangrijkste vorm van niet-locatiegebonden prostitutie die een vergunningsplicht kent. Daarnaast is straatprostitutie een niet-locatiegebonden vorm van prostitutie. In Amsterdam zijn er echter geen legale trippelzones meer waardoor straatprostitutie is verplaatst naar het illegale circuit (Daalder, 2015, p.17). De verschijningsvorm van prostitutie kan daarnaast worden opgedeeld op basis van legaliteit of illegaliteit. De zojuist genoemde sectoren van prostitutie, behalve straatprostitutie, vallen binnen het legale circuit van de Amsterdamse seksindustrie indien er wordt voldaan aan de vergunningsplicht en indien de sekswerkers belasting betalen, ouder zijn dan eenentwintig jaar en op vrijwillige basis werken (Daalder, 2015, p.22).

Zoals gesteld bracht de opheffing van het bordeelverbod in 2000 geen einde aan de illegale praktijken binnen de seksindustrie. Ondanks de wetswijziging blijven er namelijk zowel vergunningsloze seksbedrijven als ongeregistreerde sekswerkers opereren in een

illegaal circuit buiten het zicht van de autoriteiten. Sinds de legalisering is een werk- en verblijfsvergunning een vereiste voor het uitvoeren van sekswerk. Hierdoor bewegen illegaal verblijvende sekswerkers zich per definitie binnen het illegale circuit (Spapens & Rijken, 2015, p.156). Alleen vrouwen van binnen de Europese Economische Ruimte (EER) of Zwitserland of vrouwen die in het bezit zijn van een geldige verblijfsvergunning voor het verrichten van arbeid hebben een legale migratiestatus (Daalder, 2015, p.22). Daarnaast geeft de registratie van zelfstandig werkende sekswerkers bij de Kamer van Koophandel geen garantie voor de vrijwilligheid van het verrichte werk en blijven er misstanden, zoals vrouwenhandel, bestaan binnen de prostitutiebranche (van Wijk et. al., 2010, p. 33). Bij de Amsterdamse politie worden er jaarlijks 37 zaken van mensenhandel geregistreerd, waarvan meer dan driekwart van de slachtoffers niet in Nederland geboren is (van Wijk et. al., 2010, p. 33). Echter blijft een groot deel buiten het vizier van overheidsinstanties en zijn schattingen naar de omvang van mensenhandel vaak onbetrouwbaar (NRM, 2012, p.4).

2.1.1 Raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen

Raamprostitutie is de meest zichtbare vorm van prostitutie. In deze vorm worden seksuele diensten aangeboden waarbij een raam met daarachter een peeskamer dienen ter onderhandelingslocatie en als werkruimte (van Wijk et. al., 2010, p.31). De Amsterdamse sector is op te delen in drie gebieden: de Wallen, het Singel en de Ruysdaelkade. Veruit het grootste raamprostitutiegebied, de Wallen, ligt rondom de straten van het Oudekerksplein en de grachtengordel van de Oudezijds Achterburgwal (van Wijk et. al., 2010, p.35). In 2009 waren er in dit gebied 31 raamexploitanten die in totaal 290 ramen verhuurden, wat respectievelijk 54 en 71 procent is van het totaal in Amsterdam (van Wijk et. al., 2010, p.36). Er blijkt weinig empirische data beschikbaar over de achtergronden en kenmerken van sekswerkers die werkzaam zijn in de Amsterdamse raamprostitutiesector (van Wijk et. al., 2010, p.31). Een aantal schattingen zullen besproken worden ter indicatie.

Het aantal raamprostituees in Amsterdam wordt jaarlijks geschat op 2.000, waarvan er minimaal 700 werkzaam zijn op de Wallen. Maar ook hier is er sprake van een groot *dark number* door het gebrek aan registratie wat de schattingen onbetrouwbaar maakt (van Wijk et. al., 2010, p.36). Veruit de meeste sekswerkers op de Wallen is vrouw, waarbij ruim de helft jonger dan 26 jaar wordt geschat (van Wijk et. al., 2010, p.44). Het overgrote deel van de vrouwen zou niet in Nederland zijn geboren, slechts 16% wel. Van deze groep buitenlandse sekswerkers zou 29 procent afkomstig zijn uit Oost-Europa en 27 procent uit Latijns-Amerika. Deze groep wordt qua grote naar schatting gevolgd door vrouwen met een niet-

Nederlandse West-Europese afkomst (14%). De Afrikaanse (11%) en Aziatische (11%) zouden de kleinste groep vormen (van Wijk et. al., 2010, p.45).

2.2 Migratietrajecten binnen de seksindustrie

De sekswerkers op de Amsterdamse Wallen die niet uit Nederland afkomstig zijn kunnen gezien worden als migrant. Een migrant is namelijk een persoon die zich verplaatst tussen (internationale) locaties waarbij er sprake is van tijdelijke vestiging of vestiging voor een langere periode (Ritzer, 2010, p.298). Migratie is een complex fenomeen dat zich in verschillende geografische, politieke en sociaal economische contexten afspeelt. Migratie wordt vaak in verband gebracht met het mondialiseringsproces wat ‘a rapid increase in cross-border flows of all sorts including (...) people’ (Castles, De Haas & Miller, 2014, p.33; Ritzer, 2010, p.298) met zich meebrengt. Deze ‘cross-border flows’ van mensen worden vaak bestudeerd aan de hand van migratietrajecten. Een migratietraject is het proces dat een migrant doorloopt omtrent zijn of haar internationale verplaatsing dat start voorafgaand aan het vertrek uit het thuisland en loopt tot en met de vestiging in het land van bestemming waarbij er tijdens het proces mogelijk spraken is van vestiging in meerdere land.

Migratietrajecten beslaan niet enkel het start- en eindpunt maar de gehele migratie ‘flow’. Migratietrajecten kunnen namelijk van richting veranderen, bijvoorbeeld indien migranten hun reisplannen aanpassen wanneer zij tegen bepaalde barrières aanlopen. Ook staat de bestemming van individuen van tevoren niet altijd vast en indien dit wel het geval is kan er sprake zijn van een complexe route waarbij de migrant verschillende landen en regio’s passeert (De Miguel Luken, Solana Solana & Pascual de Sans, 2009, p.29). Daarnaast zijn uiteenlopende factoren zoals nationaliteit, juridische status, opleidingsniveau, sociaal economische achtergrond, familie, burgerlijke stand, leeftijd en geslacht van de migrant ook bepalend voor de het migratietraject (De Miguel Luken et. al., 2009, p.29). Ook de algemene motieven voor migratie en de specifieke individuele keuzes spelen een grote rol in de verklaring van het migratietraject. Deze kunnen uiteen lopen van familiehereniging tot studie- of arbeidsgelateerde motieven of gedwongen migratie (Baltes, Besch, Monteiro & Sommarribas, 2012, p.31).

Migratietrajecten die gerelateerd zijn aan arbeid worden voornamelijk bestudeerd vanuit arbeidsmigratietheorieën. Hierbij wordt de migrant gezien als een persoon die buiten het land van herkomst op zoek gaat naar werk oftewel als arbeidsmigrant (Ritzer, 2010, p.304). Een andere vorm van migratie die ook gerelateerd is aan arbeid, maar dan aan een

gedwongen vorm, is mensenhandel. De migranten die in dit onderzoek centraal staan, de niet-Nederlandse sekswerkers op de Amsterdamse Wallen, kunnen gezien worden als migranten die elk een migratietraject hebben doorlopen. Omdat het beroep dat deze migranten uitoefenen hierbij centraal staat kunnen de trajecten die deze sekswerkers hebben doorlopen ook benaderd worden als (gedwongen) arbeidsmigratietrajecten. Er zal nu eerst worden ingegaan op de zojuist benoemde arbeidsmigratietheorieën waarna er aandacht zal worden besteed aan het dominante perspectief in de benadering van migranten binnen de seksindustrie, namelijk het mensenhandel discours.

2.3 Arbeidsmigratie

Zoals gesteld, wordt migratie vaak bestudeerd in de context van grotere mondiale structuren. Binnen de internationale betrekkingen en sociologie wordt arbeidsmigratie aan de hand van de neomarxistische *dependency theory* en *world system theory* vanuit dit grotere mondiale niveau geanalyseerd. De eerste theorie schrijft arbeidsmigratie toe aan de onderontwikkeling van bepaalde landen als gevolg van koloniale uitbuiting van grondstoffen en bestaande handelsakkoorden die enkel in het voordeel zijn van de mondiaal dominerende economieën. De *world system theory* richt zich in de verklaring van arbeidsmigratie op de inbedding van minder ontwikkelde periferischere economieën in de door het westen gedomineerde kapitalistische wereldeconomie (Castles et al., 2014, p.32).

De *neoclassical economic theory* biedt een alternatief analyseniveau voor arbeidsmigratie. Binnen het economische Harris Todaro-model kunnen arbeidsmigranten gezien worden als individuele rationele personen die gedreven worden door een kosten- en batenafweging die is gericht op het maximaliseren van het inkomen. Hierbij speelt de mondiale vraag en aanbod van arbeid gelinkt aan het verschil in lonen een grote rol (Harris & Todaro, 1970, p. 126-142). De *push and pull theory* van de sociaalgeograaf Lee (1966) heeft raakvlakken met de voorgaande benadering. Aan de hand van deze theorie zouden de arbeidsmigranten een rationele afweging maken tussen de negatieve economische aspecten in het land van herkomst zoals werkloosheid, een laag inkomen of schulden en de positieve aspecten op dit gebied in het land van bestemming (Lee, 1966, p.55).

De *new economics of labour migration theory* van Stark en Bloom (1985) benadert arbeidsmigratie juist niet op het individuele niveau van de arbeidsmigrant of aan de hand van zijn of haar economische drijfveren maar als het gevolg van een beslissing die gemaakt wordt in de bredere sociale context van de migrant, namelijk binnen een familie. Deze verklaring

heeft, net als de voorgaande, echter ook enigszins betrekking op economische omstandigheden maar dan binnen een familie. In deze verklaring staan de begrippen *risk sharing*, *household strategy* en *relative deprivation* centraal. De arbeidsmigratie kan hierbij worden gezien als een spreiding van de familiekanen op meer welvaart, als een strategie van de familie voor het verkrijgen van *remittances* en als het gevolg van relatieve deprivatie; een situatie waarin een groep zich in verhouding tot groepen waarmee het zich vergelijkt benadeeld voelt (Castles et al., 2014, p.38). *Remittances* zijn transacties waarbij migranten geld sturen naar het land van herkomst ter ondersteuning van familieleden (Ritzer, 2010, p.316).

Aan de hand van deze arbeidsmigratietheorieën kunnen migratietrajecten verklaard worden in relatie tot arbeid en het belang van de sociaaleconomische omstandigheden van de migrant. Deze traditionele arbeidsmigratietheorieën worden echter op de proef gesteld door niet-reguliere vormen van migratie zoals mensenhandel en mensensmokkel. Deze vormen van migratie vervagen namelijk het onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen migratie, legaliteit en illegaliteit en de mate van keuzevrijheid van de migrant (Salt, 2000, p.35). Migratie binnen de seksindustrie wordt meestal direct in verband gebracht met niet-reguliere migratie namelijk mensenhandel. Veel studies naar arbeidsmigratie sluiten de seksindustrie, die in de meeste landen illegaal is, dan ook uit als potentiële arbeidssector voor migranten (Agustín, 2006, p.29-47). Migranten worden zodra zij werkzaam zijn in de seksindustrie nog enkel bestudeerd vanuit het criminologische en feministische prostitutie- of mensenhandelsperspectief. Deze mensenhandelsbenadering besteedt veel aandacht aan de mogelijke uitbuiting en het slachtofferschap van de migranten. Hierbij komen de alternatieve verklaringen van migratie geboden vanuit arbeidsmigratietheorieën niet aan bod (Agustín, 2006, p.29-47). Migranten binnen de seksindustrie worden binnen de literatuur voornamelijk benaderd als slachtoffer en niet gezien als arbeidsmigrant. Het concept mensenhandel en de dominerende theorieën in de verklaring van dit fenomeen zullen nu uiteengezet worden.

2.4 Mensenhandel

Vrouwelijke migranten die werkzaam zijn in de Amsterdamse seksindustrie kunnen slachtoffers zijn van mensenhandel. Mensenhandel kan ook worden gezien als een product van het eerder benoemde mondialiseringsproces (Cho, 2015, p.89-99). Deze grensoverschrijdende criminaliteit heeft betrekking op alle landen en krijgt dan ook veel aandacht vanuit de Verenigde Naties. De VN definiëren mensenhandel als volgt:

“[T]he recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation.” (UN Palermo-protocol, 2000, p.2).

Bij mensenhandel worden de migranten dus gedwongen of onder valse voorwaarden aangemoedigd tot verplaatsing. Mensenhandel kan verschillende vormen aannemen. Gedwongen migratie en uitbuiting van vrouwen met het oog op verdiensten aan sekswerk vormt echter de grootste groep slachtoffers (Amahazion, 2015, p.170). Omwille van de afbakening van het onderzoek zal deze specifieke groep centraal staan en zal indien van toepassing de term vrouwenhandel worden gehanteerd. Deze term sluit het bestaan van mannelijke slachtoffers niet uit maar duidt enkel op een sekse specifieke vorm van mensenhandel.

Psychologische analyses van mensenhandel richten zich onder andere op de risicofactoren voor slachtofferschap. Factoren die vrouwen kwetsbaar kunnen maken voor uitbuiting zijn bijvoorbeeld drugsgebruik, jeugdtrauma's, seksueel misbruik en familieproblematiek (Beeson, 2014, p.49). Een groot verschil tussen de sociologische en psychologische analyse van mensenhandel is dat het eerste perspectief voorbij het individu gaat en de nadruk legt op grotere maatschappelijke structuren (Moloney, 2014, p.28). Structurele processen zoals conflict, armoede, genderongelijkheden en discriminatie staan centraal binnen de sociologische analyse van mensenhandel. Daarnaast wordt de toenemende vraag naar goedkope arbeid als gevolg van de mondialisering ook centraal gesteld (Amiel, 2006, p.7).

Het kritische sociologische perspectief bekritiseert de eerder benoemde rationele keuzebenadering binnen de migratietheorie omdat individuen hierbij benaderd zouden worden in isolement van de grotere sociale context. Het kritische conflict perspectief stelt dat mensenhandel geen gevolg is van rationele keuzes van de vrouwen maar een uiting van onderliggende ongelijkheden binnen de mondiale politieke economie (Moloney, 2014, p.42). Deze kritiek is gerelateerd aan het sociologische debat rondom *agency* en *structure*. Het *soft determinism* is een overheersend sociologisch perspectief dat een brug slaat tussen deze micro- en macroverklaringen van mensenhandel. Dit perspectief erkent de keuzevrijheid van de slachtoffers maar stelt dat hun keuzes beïnvloed worden door hun sociale context en positie. Dit inzicht erkent de toegevoegde waarde van microverklaringen maar pleit voor een

aanvulling van macroverklaringen en betreft in de analyse van mensenhandel daarom ook de grotere sociale krachten die invloed hebben op de individuele keuzes en gedragingen van de slachtoffers (Moloney, 2014, p.40).

Naast het sociologische en psychologische perspectief is het academische feministische perspectief dominant binnen de analyse van vrouwenhandel en sekswerk in het algemeen. Ook hier staat het slachtofferschap meestal centraal. Feministische stromingen kunnen zeer van elkaar verschillen maar vertrekken elk vanuit een op vrouwen gecentreerd interdisciplinair perspectief en zien gender als een sociaal construct dat niet voortkomt uit de natuur maar gecreëerd wordt door mensen via interactie (Ritzer, 2014, p.440). Het liberaal feminisme bestudeert sekswerk en vrouwenhandel als gevolg van ongelijkheden en privilegeverschillen tussen mannen en vrouwen in de internationale arbeidsverdeling (Lorber, 1994; Ritzer & Stepnisky, 2014, p.446). Het radicale feministische perspectief ziet vrouwen echter niet enkel als anders dan of ongelijk aan mannen maar als actief onderdrukt, achtergesteld, gebruikt en misbruikt door mannen. Het kritische perspectief verklaart niet alleen vrouwenhandel maar ook sekswerk dan als een gevolg hiervan en ziet alle sekswerkers als slachtoffers van seksueel geweld (Rhodes, 2005; Kessler, 2005, p.31-39). Vanuit de Marxistische feministische benadering worden sekswerkers ook als slachtoffer gezien alleen dan niet van seksueel geweld maar van uitbuiting als arbeider binnen het kapitalistische systeem (Ritzer & Stepnisky, 2014, p.446; Kessler, 2005, p.31-39). Deze kritische benaderingen van sekswerk worden bekritiseerd en genuanceerd vanuit het postmoderne feminisme. Deze stroming ontkent de aanwezigheid van genderongelijkheden, uitbuiting, geweld en slachtofferschap binnen sekswerk niet maar stelt dat deze niet in alle gevallen even sterk aanwezig zijn (Kessler, 2005, p.31-39).

2.5 Arbeidsomstandigheden

Zoals gesteld is zowel arbeidsmigratie als mensenhandel gerelateerd aan (gedwongen) arbeid. Echter onderscheidt mensenhandel zich van reguliere arbeidsmigratie mede op basis van de arbeidsomstandigheden. Migranten die via mensenhandel intrede hebben gemaakt in de seksindustrie zijn slachtoffer van meerdere mensenrechtenschendingen. Dit uit zich mede in hun arbeidsomstandigheden middels een gebrek aan autonomie als arbeider en/of fysieke en economische zeggenschap. Bovenal zijn deze vrouwen niet in staat om hun situatie te verlaten. Het gebrek aan autonomie als arbeider uit zich in, het gebrek aan zeggenschap over hun werktijden, de selectie van klanten, de locatie en de inhoud van het werk. De

economische zeggenschap is gerelateerd aan de aanwezigheid van loon, de zeggenschap daarover en over andere bezittingen. Het gebrek aan fysieke autonomie uit zich in de aanwezigheid van geweld en dwang, de afwezigheid van seksuele vrijheid en zeggenschap over het lichaam (Amahazion, 2015, p.170).

2.6 Agency & victimization

Er kan gesteld worden dat verklaringen van arbeidsmigratie en mensenhandel van elkaar verschillen op basis van de benadering van de migranten als actoren (agents) dan wel als slachtoffers (victims). Dit onderscheid is gerelateerd aan de mate van dwang of de mate van agency oftewel autonomie die wordt toegekend aan de situatie van de migranten. Volgens Dietz en Burns (1992, p.190) beschikt een actor over agency indien deze het vermogen heeft om een verschil te maken, beschikt over een mate van keuze, zich op intentionele wijze gedraagt en reflecteert op de uitkomst van dit gedrag. Victimization wijst daarentegen juist op een gebrek aan autonomie (Simmons, 1999, p.125-148). Omdat vrouwelijke migranten die werkzaam zijn binnen de seksindustrie voornamelijk benaderd worden vanuit het mensenhandelsperspectief staat het slachtofferschap, de victimization, centraal in de bestaande analyses van hun arbeidsmigratietraject.

De psycholoog Beeson (2014, p.51) stelt dat deze nadruk op het slachtofferschap leidt tot een stereotypering binnen mensenhandel waarbij de pooier de hulpeloze jonge vrouw dwingt tot prostitutie. Deze stereotypering leidt tot een dichotomievisie op mensenhandel die faalt om de complexiteit van het fenomeen te ontrafelen. Deze simplificatie van de beschrijving van het profiel van de sekswerker heeft volgens deze auteur negatieve effecten op beleidsvorming en hulpverlening. Ook Pickup (1998, p.998) stelt dat de overheersende focus op mensenhandel en gedwongen prostitutie leidt tot het stereotype van niet-westerse vrouwen die niet in staat zijn om zelf de keuze te maken om de seksindustrie in te gaan. Een meer inclusieve benadering van het migratieproces van vrouwen werkende in de Amsterdamse seksindustrie, waar prostitutie een legale arbeidssector is, zou zich niet beperken tot enkel het slachtofferschap van de vrouwen. Aan de hand van arbeidsmigratietheorieën zou de rol van agency in het migratietraject van de vrouwen mogelijk meer aan het licht kunnen worden gebracht.

Een verkenning van de bestaande literatuur wijst op een tekort aan wetenschappelijke inzichten in de mogelijke afwezigheid van slachtofferschap bij sekswerkers en daarnaast op het gebrek aan inzichten in het belang van de seksindustrie als arbeidssector voor migranten.

Daarnaast blijkt er binnen alle genoemde domeinen, ongeacht het vertrekpunt, een tekort te zijn aan inzicht direct gebaseerd op de ervaringen van de personen in kwestie (Agustín, 2006; Mai, 2013). De handvaten geboden vanuit de arbeidsmigratietheorie in combinatie met de inzichten vanuit het mensenhandelsdiscours en de persoonlijke ervaringen, de *narratives*, van de sekswerkers kunnen mogelijk aanvullend inzicht bieden in de beweegredenen, achterliggende factoren en evaluatie van het arbeidsmigratietraject richting de Amsterdamse seksindustrie. Hierbij is in het bijzonder de narratieve benadering van het arbeidsmigratietraject, die momenteel vaak uitblijft, het meest relevant omdat de migrantsekswerkers zelf het beste in staat zijn om te bepalen in welke mate zij autonomie of slachtofferschap ervaren.

Hoofdstuk 3: Probleemstelling

Het literatuuronderzoek wijst op het gebrek aan wetenschappelijke inzichten in de afwezigheid van slachtofferschap bij vrouwelijke migranten in de seksindustrie. Er blijkt een gebrek aan aandacht voor de agency binnen de arbeidsmigratietrajecten van sekswerkers. Migrantsekswerkers worden namelijk hoofdzakelijk benaderd vanuit het mensenhandelsdiscours waarbij de nadruk wordt gelegd op slachtofferschap. Arbeidsmigratietheorieën besteden wel aandacht aan agency binnen de analyse van arbeidsmigratietrajecten maar hierbij worden sekswerkers niet benaderd als arbeidsmigranten. Dit geldt ook in het specifiek voor Amsterdam ondanks dat de seksindustrie hier een legale arbeidssector is. Hierbij wordt het belang van de Amsterdamse seksindustrie als arbeidssector voor migranten onderschat. Als gevolg hiervan wordt het huidige profiel van migrantsekswerkers binnen de wetenschappelijke literatuur maar ook binnen beleid voornamelijk beschreven als slachtoffer van mensenhandel. Er blijkt weinig aandacht te worden besteed aan de mogelijke arbeidsmigratie-gerelateerde motieven voor migrantsekswerkers om hun intrede te maken in de seksindustrie.

Met het oog op passend beleid, dienst- en hulpverlening is het van belang om inzicht te verkrijgen in het arbeidsmigratietraject van sekswerkers op een wijze waar niet enkel de mogelijke aanwezigheid van slachtofferschap centraal staat maar er ook inzicht verkregen wordt in de rol van agency binnen hun arbeidsmigratietraject. Daarnaast blijkt er binnen elk genoemd domein, ongeacht het vertrekpunt, een gebrek te zijn aan inzicht direct gebaseerd op de ervaringen van de sekswerkers. De inclusie van de persoonlijke ervaring van de sekswerkers kan nieuwe inzichten verschaffen met betrekking tot het debat over de verschillen en overeenkomsten tussen mensenhandel en arbeidsmigratie in de seksindustrie en de rol van agency daarin.

Een combinatie van de handvaten vanuit de arbeidsmigratietheorieën, de inzichten vanuit het mensenhandelsdiscours en vooral de persoonlijke ervaringen van de sekswerkers kunnen huidige tekortkomingen in de analyse van hun arbeidsmigratietraject vanuit een interdisciplinair perspectief aanvullen. Dit kan bijdragen aan het in kaart brengen van de mate waarin de sekswerkers gezien moeten worden als arbeidsmigrant, slachtoffer, dan wel als beide. Deze vrouwen verdienen namelijk meer dan de statische profielschetsing van slachtoffer en zijn zelf het beste in staat hun eigen profiel en doorlopen arbeidsmigratietraject te beschrijven. In deze analyse zullen de *narratives*, of te wel relaas/verhaalvertelling, van de sekswerkers over het door hen doorlopen arbeidsmigratietraject dan ook centraal staan. Deze

narratives zullen getracht in kaart te worden gebracht aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Hoofdvraag:

Hoe evalueren vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen hun arbeidsmigratietraject?

Deelvragen:

1. *Hoe ziet de Amsterdamse seksindustrie eruit in relatie tot migratie en illegaliteit?*
2. *Welk arbeidsmigratietraject hebben de vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen doorlopen?*
3. *Hoe evalueren vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen hun arbeidsomstandigheden?*

Aan de hand van de deelvragen zal er gepoogd worden een antwoord op de hoofdvraag te formuleren. Om te begrijpen hoe de sekswerkers hun arbeidsmigratietraject richting de Amsterdamse Wallen evalueren is het van belang om de context waarin zij zich momenteel positioneren in kaart te brengen. Om deze reden zal aan de hand van de eerste deelvraag de Amsterdamse seksindustrie worden geschetst in relatie tot migratie en illegaliteit. Hierbij zal er aandacht worden besteed aan de verschillende sectoren, het prostitutiebeleid, de omvang van misstanden, de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid voor migranten en de ontwikkelingen daar in. Binnen de beantwoording van deze deelvraag zal er worden ingezoomd op de raamprostitutiesector en dan in het specifiek de Amsterdamse Wallen omdat de onderzoeksvraag zich richt op sekswerkers binnen dit gebied. De omvang en tijdsduur van dit onderzoek vereist deze afbakening. Er is gekozen voor de Amsterdamse Wallen omdat dit de grootste en meest toegankelijke sector van de Amsterdamse seksindustrie is. Daarnaast is het grootste deel van de sekswerkers binnen deze sector van niet-Nederlandse afkomst (van Wijk et. al., 2010, p.45).

Om zicht te krijgen op hoe sekswerkers hun arbeidsmigratietraject evalueren is het van belang om het doorlopen traject in kaart te brengen. De tweede deelvraag is dan ook gericht op het inzichtelijk maken van het door de sekswerkers doorlopen arbeidsmigratietraject. Ten eerste zal er aan de hand van deze deelvraag gepoogd worden om de sociaaleconomische omstandigheden en mogelijk andere factoren die aanleiding gaven tot vertrek naar Nederland in kaart te brengen. Dit kan zowel betrekking hebben op het land van herkomst als op één of

meer transitielanden. Ten tweede zal de internationale verplaatsing an sich centraal staan waar aandacht wordt besteed aan de doorlopen route en de wijze van migratie. Ten slotte zal er aan de hand van deze vraag inzicht worden verkregen op de wijze van intrede in de Amsterdamse seksindustrie. Dit geeft mogelijk meer zicht op de mate van ervaren agency als migrant.

Een belangrijk onderdeel van het arbeidsmigratietraject van de sekswerkers is de realisatie hiervan in de huidige werkvorm. Daarom is het van belang om inzicht te verkrijgen in de evaluatie van de huidige arbeidsomstandigheden. De derde deelvraag is dan ook gericht op evaluatie van de arbeidsomstandigheden in de raamprostitutiesector op de Amsterdamse Wallen. Aan de hand van deze vraag zal er worden nagegaan in welke mate de sekswerkers autonomie ervaren op verschillende gebieden binnen hun positie als arbeider op de Amsterdamse Wallen. Dit geeft mogelijk meer zicht op de mate van ervaren agency als arbeider.

De resultaten van de schetsing van de Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit, het in kaart brengen van het door de sekswerkers doorlopen arbeidsmigratietraject en de persoonlijke evaluatie van de huidige arbeidsomstandigheden dragen bij aan het inzichtelijk maken van de algehele evaluatie van het arbeidsmigratietraject van de sekswerkers die in dit onderzoek aan bod komen. Deze evaluatie geeft mogelijk meer inzicht in de mate van ervaren agency binnen het arbeidsmigratietraject van de sekswerkers.

3.1 Wetenschappelijke relevantie

Er blijkt weinig onderzoek te zijn gedaan naar het verband tussen de seksindustrie en migratie. Beide fenomenen worden voornamelijk los van elkaar bestudeerd en indien samen enkel door de lens van mensenhandel. Dit wijst op een tekort aan inzichten in de mogelijke afwezigheid van slachtofferschap en aanwezigheid van agency bij migrantsekswerkers. Arbeidsmigratietheorieën kennen wel agency toe aan arbeidsmigranten. Echter erkent dit perspectief de seksindustrie niet als arbeidssector voor arbeidsmigranten waardoor sekswerkers niet aan bod komen binnen deze analyses. Dit betekent dat migrantsekswerkers hoofdzakelijk worden benaderd als slachtoffer van mensenhandel. Dit geldt ook in het geval van Amsterdam ondanks dat de seksindustrie hier zelfs een legale arbeidssector is.

Daarnaast wordt de ervaringen van de personen in kwestie nauwelijks meegenomen in onderzoeken naar zowel arbeidsmigratie, de seksindustrie als mensenhandel (Agustin, 2006; Mai, 2013). Het nader onderzoeken van de relatie tussen migratie en de seksindustrie op basis van inzichten vanuit bestaand onderzoek naar beide fenomenen en de inzichten vanuit de

mensenhandelsbenadering in combinatie met de sekswerkers kunnen aanvullend inzicht bieden voor het wetenschappelijke veld van zowel migratie als de seksindustrie. Deze interdisciplinaire benadering waarbij de *narratives* van de migrantsekswerkers centraal staan geeft de mogelijkheid om de complexe processen rondom hun arbeidsmigratietraject in kaart te brengen op basis van de persoonlijke evaluatie. Ondanks dat sekswerkers zelf het beste in staat zijn om hun arbeidsmigratietraject te evalueren blijkt het perspectief van de sekswerker schaars binnen de wetenschappelijke literatuur. Om deze reden maakt de narratieve benadering dit onderzoek relevant.

3.2 Maatschappelijke relevantie

Volgens Mai (2013) vormen migranten momenteel de meerderheid van personen werkende in de Europese seksindustrie. Tegelijk aan deze ontwikkeling, wordt de link tussen migratie en de seksindustrie voornamelijk benaderd vanuit het eerder benoemde mensenhandelsparadigma waardoor deze relatief grote groep sekswerkers hoofdzakelijk benaderd wordt als slachtoffers. Als gevolg hiervan wordt de seksindustrie binnen Europees migratiebeleid en in de internationale strijd tegen mensenhandel vaak niet meegenomen als relevante arbeidssector voor immigranten. Ondanks de momenteel heersende vragen bij zowel nationale als Europese beleidsmakers rondom de instroom van migranten in onder andere de Nederlandse arbeidsmarkt lijkt het erop dat er momenteel een belangrijke groep, namelijk de arbeidsmigrant binnen de seksindustrie, vergeten wordt.

Om inzicht te krijgen in de relatie tussen migratie en de seksindustrie is het van belang om de visie van de migrantsekswerkers te betrekken. Om deze relatie bloot te kunnen leggen op basis van hun eigen ervaring is het van belang om niet per definitie uit te gaan van slachtofferschap maar ook de factoren die een rol spelen bij arbeidsmigratie mee te nemen. Dit kan bijdragen aan het in kaart brengen van de mate waarin de vrouwen gezien moeten worden als arbeidsmigrant, slachtoffer, dan wel als beide. Deze inzichten zijn essentieel voor het vormen van een adequaat migratiebeeld met daarop afgestemd beleid en dienst- en hulpverlening dat in belang is van de sekswerkers.

3.3 Interdisciplinariteit

Het arbeidsmigratietraject van vrouwelijke migranten die werkzaam zijn op de Amsterdamse Wallen heeft betrekking op arbeidsmigratie, de seksindustrie en mensenhandel. Dit zijn in beginsel concepten die elk vanuit meerdere sociaal wetenschappelijke disciplines worden

benaderd waarbij elke discipline inzicht geeft in een ander aspect van elk fenomeen. Zo biedt het psychologische perspectief een verklaring van mensenhandel op het individuele niveau van het slachtoffer. Het sociologische en het interdisciplinaire feministische perspectief bieden inzicht in de sociale structuren, zoals genderongelijkheden, die mensenhandel en de seksindustrie kunnen beïnvloeden. Ook de arbeidsmigratietheorieën, zoals het sociaalgeografische of economische perspectief, hanteren elk een ander vertrekpunt in de analyse van migratie. Hierbij zijn multidisciplinaire microtheorieën gericht op de sociaaleconomische factoren op individueel of gezinsniveau en macrotheorieën op de grotere structurele economische invloeden.

Zo draagt elke discipline en perspectief een andere relevante bijdrage aan de verklaring van mensenhandel, de seksindustrie of arbeidsmigratie. Ondanks dat deze concepten tegelijkertijd betrekking kunnen hebben op één fenomeen zoals de arbeidsmigratietrajecten van sekswerkers, worden deze echter voornamelijk los van elkaar bestudeerd. Een interdisciplinaire benadering die deze relevante perspectieven verweeft kan een completer beeld schetsen van het arbeidsmigratietraject waarbij er zowel rekening wordt gehouden met mogelijke aanwezigheid van agency van de sekswerker en het mogelijke slachtofferschap als gevolg van mensenhandel.

Ten tweede sluit een interdisciplinaire benadering aan bij het doel van dit onderzoek. Dit onderzoek stelt de persoonlijke ervaring van het arbeidsmigratietraject centraal wat per uitstek vraagt om een narratieve benadering. *Narratives*, oftewel verhaalvertellingen, beïnvloeden uiteenlopende facetten van onze wereld. Een interdisciplinaire benadering sluit goed aan bij een narratieve analyse omdat de studie naar de complexiteit van levenspaden en verhalen van mensen voortkomt uit de sociologie en psychologie en invloed heeft op verschillende disciplines (Centre for Interdisciplinary Research on Narratives, z.d.). Dit onderzoek dat een narratieve analyse van het arbeidsmigratietraject van sekswerkers analyseert, een fenomeen dat betrekking heeft op concepten die bestudeerd worden binnen verschillende sociaal wetenschappelijke disciplines, vraagt daarom per uitstek om een interdisciplinaire benadering.

Hoofdstuk 4: Methode

4.1 Onderzoeksstrategie

Voor de bestudering van het arbeidsmigratietraject van vrouwelijke sekswerkers op de Amsterdamse Wallen, is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksstrategie (Bryman, 2012, p.379). Het gebrek aan betrouwbaar cijfermateriaal maakt kwantitatief onderzoek naar dit fenomeen zeer lastig. Daarnaast sluit een kwalitatieve onderzoeksstrategie beter aan bij het doel van dit onderzoek; het achterhalen van de evaluatie, herinneringen en ervaringen rondom het arbeidsmigratietraject van de respondenten. Een kwalitatieve onderzoeksstrategie biedt de mogelijkheid om de beschrijvingen van de sekswerkers over hun arbeidsmigratietraject en de aanvullende inzichten van andere experts en betrokkenen over de Amsterdamse seksindustrie gedetailleerd in kaart te brengen.

Dit onderzoek heeft een constructivistische ontologie als basis en benadert de onderzochte fenomenen, arbeidsmigratie, sekswerk en mensenhandel, als sociale constructen. Het constructivisme gaat er van uit dat sociale fenomenen als deze niet natuurlijk gegeven zijn maar continu gevormd en hervormd worden via interactie tussen sociale actoren (Bryman, 2012, p.33). Deze interactie resulteert in een veranderlijke betekenisgeving aan sociale fenomenen als arbeidsmigratie, sekswerk en mensenhandel. Daarnaast beïnvloedt interactie de sociale constructie van het profiel van de sekswerker. Het profiel kan afhankelijk van de heersende overtuigingen en het gehanteerde perspectief namelijk zowel gedefinieerd worden als slachtoffer, arbeidsmigrant dan wel als beide. Dit maakt dat er geen objectieve werkelijkheid bestaat rondom deze fenomenen maar dat deze uit meerdere interpretaties of betekenisgevingen kunnen en mogen bestaan.

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de *narratives* van de sekswerkers rondom hun arbeidsmigratietraject en stelt daarom de betekenisgeving en interpretatie van de sekswerkers centraal. De respondentsekswerkers worden hierbij vanuit een constructivistisch perspectief benaderd als actoren die bijdragen aan de vormgeving en betekenisgeving van hun arbeidsmigratietraject. Dit onderzoek vertrekt vanuit een interpretativistische epistemologie waarbij de nadruk wordt gelegd op het interpreteren van sociale actie vanuit het perspectief van de actoren, in dit geval de migrantsekswerkers (Bryman, 2012, p.28-30). Dit onderzoek heeft dan ook niet als doel om de waarheid rondom fenomenen als arbeidsmigratie, sekswerk en mensenhandel bloot te leggen. Het doel van dit onderzoek is niet het verklaren maar het begrijpen, of zoals Weber (1864-1920) het *Verstehen*

noemde, van de evaluatie van sekswerkers over hun eigen arbeidsmigratietraject (Bryman, 2012, p.29).

4.2 Onderzoeksdesign

Het onderzoekontwerp dat in dit onderzoek zal worden gehanteerd is een *Case Study Design*. Dit ontwerp is het meest geschikt omdat het goed aansluit bij dit onderzoek dat op gedetailleerde en diepgaande wijze het arbeidsmigratietraject van sekswerkers analyseert door middel van een intensieve examinering van de setting (Bryman, 2012, p.67). Dit onderzoek is gericht op één kleine case, namelijk; de vrouwelijke migranten werkende in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen wat slecht één onderdeel is van de Amsterdamse seksindustrie. Het hoofddoel is hierbij het doorgronden van deze specifieke case in het hier en nu. De bestudeerde case zal dan ook niet gegeneraliseerd worden naar een grotere populatie, andere sectoren of over een bredere periode. Ondanks dat deze sekswerkers mogelijk verschillen op basis van hun arbeidsmigratietraject wordt deze groep in zijn geheel bestudeerd. Dit maakt dat een comparatief onderzoeksdesign niet toepasselijk is voor dit onderzoek.

4.3 Methode

De persoonlijke evaluatie van sekswerkers over hun arbeidsmigratietraject zal via de eerste respondentengroep in kaart worden gebracht aan de hand van hun eigen verhaal. De verhalen die mensen vertellen representeren namelijk de manier waarop zij betekenis geven aan gebeurtenissen en ervaringen (Bryman, 2012, p.582; Josselson, 2011, p.225-226). Omdat een narratieve analyse focust op de verhalen van personen over opeenvolgende gebeurtenissen in hun leven zal deze analysevorm centraal staan. Om data te genereren die geanalyseerd kan worden door een narratieve lens zal er gebruikt worden gemaakt van het interviewinstrument *Oral History*. Binnen een *Oral History* interview wordt de respondent gevraagd om te reflecteren op specifieke gebeurtenissen of periodes in hun leven. In dit geval zal de respondent gevraagd worden om te reflecteren op haar arbeidsmigratietraject. Deze methode biedt de mogelijkheid om het arbeidsmigratietraject van de sekswerkers op intensieve en gedetailleerde wijze in kaart te brengen omdat het de ervaring en betekenisgeving van het arbeidsmigratietraject centraal stelt.

Daarnaast biedt de *Oral History* methode de mogelijkheid om gemarginaliseerde personen een stem te geven (Bryman, 2012, p.491). De input van de respondenten zal centraal

staan en de deelvragen en operationalisering uit de probleemstelling zullen slechts als leidraad dienen voor de *Oral History* interviews (zie topiclist in bijlage 3). Deze onderwerpen kunnen zeer persoonlijk en emotioneel geladen zijn, daarom is het voordelig dat deze onderzoeksmethode de kans biedt om in te spelen op de gegeven antwoorden van de respondenten waardoor er een zo prettig mogelijke situatie kan worden gecreëerd. Daarnaast biedt het ongestructureerde aspect van een *Oral History* interview de mogelijkheid om door te vragen en achterliggende factoren, aangedragen vanuit de respondenten, bloot te leggen die bij een vooraf gestructureerd interview mogelijk niet aan bod zouden komen. De verhalen van de sekswerkers met betrekking tot de eerste deelvraag zal aangevuld worden met inzichten van andere experts en betrokkenen tot de Amsterdamse seksindustrie. Deze inzichten zullen worden verkregen via diepte interviews en informele gesprekken waarvan audio-opnames of aantekeningen zullen worden gemaakt. Hierbij zullen de eerste deelvraag en de operationalisering de rode draad vormen voor de gespreksonderwerpen, echter zal ook hier de inbreng van de respondent voorop staan (zie topiclist in bijlage 3).

4.4 Operationalisering

De concepten die centraal staan in dit onderzoek zullen ter uitvoering van het veldwerk meetbaar worden gemaakt aan de hand van dimensies en indicatoren (zie operationaliseringsschema in bijlage 1). Het kernconcept in dit onderzoek is arbeidsmigratietraject. Daarnaast staan de concepten Amsterdamse seksindustrie en arbeidsomstandigheden centraal.

De Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit

De Amsterdamse seksindustrie kan aan de hand van Daalder (2015) worden opgedeeld in de dimensies: arbeidssectoren, legaliteit en illegaliteit. De dimensie arbeidssectoren kan worden opgedeeld in de sub-dimensies locatiegebondenheid en vergunningsplicht. De seksindustrie kan daarnaast worden opgesplitst in het legale en illegale circuit. De arbeidssectoren van de seksindustrie vallen binnen het legale circuit indien er wordt voldaan aan de vergunningsplicht, de sekswerkers (in Amsterdam) 21 jaar of ouder zijn en op vrijwillige basis werken. Illegaliteit heeft ook betrekking op misstanden zoals mensen- en vrouwenhandel en uitbuiting (Amhazion, 2015). Daarnaast speelt legaliteit en illegaliteit ook een rol als het gaat om de verblijfstatus van de immigrant, zo moet de sekswerker legaal in Nederland mogen werken.

De dimensies illegaliteit, legaliteit en arbeidssectoren worden in hun uitingsvorm mede bepaald door prostitutiebeleid en migratie. Om deze reden zullen ook deze dimensies worden meegenomen in het schetsen van de Amsterdamse seksindustrie. Hierbij zal aandacht zijn voor de invloed van prostitutiebeleid, zoals de opheffing van het bordeelverbod, op de Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit en voor de invloed van migratie in de samenstelling van de Amsterdamse seksindustrie. Binnen de schetsing van de Amsterdamse seksindustrie zal er specifiek worden ingegaan op de sector waar de sekswerkers uit dit onderzoek zich in bevinden: raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen. De Wallen is een van de drie gebieden in Amsterdam waar raambordelen worden geëxploiteerd. Dit gebied ligt rondom de straten bij het Oudekerksplein en de grachtengordel van de Oudezijds Achterburgwal. Deze sector is te categoriseren als een vergunde, legale en locatiegebonden sector in de Amsterdamse seksindustrie (van Wijk et. al., 2010, p.35).

Doorlopen arbeidsmigratietraject

In dit onderzoek staat het arbeidsmigratietraject van vrouwelijke sekswerkers werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen centraal. Deze migrantsekswerkers worden gedefinieerd als personen die een ander land van herkomst hebben dan Nederland en die zich in de raamprostitutie van de Amsterdamse Wallen “(...)beschikbaar stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen betaling” (CCV, z.d.).

Het arbeidsmigratietraject zal benaderd worden als het gehele proces dat de migrantsekswerker doorloopt omtrent haar internationale verplaatsing in relatie tot arbeid. Dit proces start voorafgaand aan het vertrek uit het land van herkomst en loopt tot en met de huidige arbeidssituatie op de Amsterdamse Wallen. Om inzicht te verkrijgen in de omstandigheden die mogelijk leiden tot de internationale verplaatsing zal er worden gekeken vanuit welke sociaaleconomische omstandigheden migrantsekswerkers uit het land van herkomst en/of transitieland(en) zijn vertrokken. Vanuit de inzichten van Lee (1966), Stark en Bloom (1985), Beeson (2014) en Moloney (2014) kan dit worden opgedeeld in de volgende dimensies: de sociale omstandigheden en economische omstandigheden. De drie indicatoren voor sociale omstandigheden zijn educatie, sociale mobiliteit en familiesituatie. De drie indicatoren voor de economische omstandigheden zijn werkgelegenheid, hoogte inkomen en financiële verantwoordelijkheid. Een onderdeel van het arbeidsmigratietraject is de internationale verplaatsing an sich, dit zal benaderd worden als de doorlopen route en de wijze van migratie. Tenslotte wordt de wijze van intrede in de Amsterdamse seksindustrie gezien als onderdeel van het doorlopen arbeidsmigratietraject. Het arbeidsmigratietraject

wordt echter niet enkel benaderd aan de hand van de zojuist genoemde onderdelen maar als ‘flow’.

Arbeidsomstandigheden

De arbeidsomstandigheden van de vrouwelijke immigranten op de Amsterdamse Wallen zal aan de hand van Amahazion (2015) opgedeeld worden in de volgende drie dimensies: fysieke zeggenschap, economische zeggenschap en arbeidszeggenschap. De indicatoren voor fysieke zeggenschap zijn de afwezigheid van geweld en afwezigheid van dwang. De indicatoren van economische zeggenschap zijn de autonomie over loon en autonomie over bezittingen. Arbeidszeggenschap bestaat uit de indicatoren: autonomie over werktijden, autonomie over selectie klanten, autonomie over arbeidslocatie, autonomie over inhoud diensten en autonomie beëindiging werk. Hier spelen ook de concepten legaliteit en illegaliteit een rol. Het karakter van de migratiestatus van de vrouwen op basis van illegaliteit of legaliteit wordt hierbij aan de hand van Daalder (2015) benaderd vanuit het vreemdelingenperspectief. Alleen vrouwen van binnen de Europese Economische Ruimte (EER) of Zwitserland of vrouwen die in het bezit zijn van een geldige verblijfsvergunning voor het verrichten van arbeid hebben een legale arbeidsmigratiestatus.

4.5 Respondentengroep en -werving

De onderzoekspopulatie is in tweeën op te delen. De onderzoekspopulatie die centraal staat bestaat uit vrouwelijke immigranten die werkzaam zijn in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen. Helaas zijn er geen betrouwbare cijfers bekend over de omvang van deze populatie. De schatting die worden gedaan naar het aantal sekswerkers dat werkzaam is op de Amsterdamse Wallen ligt op minimaal 700 personen, hierbij zou het grootste deel van niet-Nederlandse afkomst zijn (van Wijk, 2010, p.5). Deze groep bestaat voornamelijk uit vrouwen met een Oost-Europese en Latijns-Amerikaanse afkomst. Daarnaast is er nog een kleine groep afkomstig uit West-Europa, Azië en Afrika (van Wijk et. al., 2010, p.45). Er is voor deze specifieke respondentengroep gekozen omdat de evaluatie van de migrantvrouwen werkende in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen centraal staat in dit onderzoek en de data daarom het best verkregen kan worden via henzelf. Ter afbakening is er gekozen voor de Amsterdamse Wallen is omdat deze sector voornamelijk gevormd wordt door Niet-Nederlandse sekswerkers, daarnaast is het een relatief toegankelijk sector. Het is van belang om te benadrukken dat deze respondenten zich in een legale sector van de Amsterdamse

seksindustrie bevinden, helaas staat de beperkte tijd van dit onderzoek het niet toe om ook respondenten uit het zeer ontoegankelijke illegale circuit te werven. De respondenten zullen verworven worden middels het uitvoeren van veldwerk op de Amsterdamse Wallen waarbij de sekswerkers zullen worden opgezocht op hun werkplek. Het streefgetal is tien tot vijftien respondenten. De tweede respondentengroep heeft enkel betrekking op de eerste deelvraag. Deze brede populatie bestaat uit experts en betrokkenen uit de Amsterdamse seksindustrie. Er is voor deze onderzoekspopulatie gekozen om aanvullend inzicht te krijgen op de Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit. Via *snowball sampling* (Bryman, 2012, p.202) en veldwerk op de Amsterdamse Wallen zal er contact worden gezocht met bijvoorbeeld exploitanten. Het streefgetal voor deze respondentengroep is drie tot vijf respondenten.

4.6 Methode data-analyse

Alle verzamelde data zal geanalyseerd worden aan de hand van codering. Via codering zal de inhoud in de aantekeningen en de eventuele transcripties van de interviews worden gelabeld, onderscheiden, samengebracht en geordend (Bryman, 2012, p.568). Het type dat zal worden gehanteerd is *Open Coding* wat door Strauss en Corbin (1990, aangehaald in Bryman, 2012, p.569) als volgt wordt beschreven: *'the process of breaking down, examining, comparing, conceptualizing and categorizing data'*. De codering zal handmatig uitgevoerd worden aan de hand van aan categorie gekoppelde gekleurde post-its en markers. Om de werkwijze inzichtelijker te maken zal er in de vierde bijlage een ingevuld codeerschema worden gepresenteerd voor de data verkregen via de eerste respondentengroep. Daarnaast zal er voor de data verkregen via de tweede respondentengroep een codeerschema in dezelfde bijlage worden toegevoegd en zal er een oorspronkelijk met de hand gecodeerd transcript op de computer worden uitgewerkt en in dezelfde bijlage worden toegevoegd.

De coderingswijze van de data verschilt per respondentengroep. De codering van de aantekeningen van de gesprekken met de migrantsekswerkers (respondentengroep 1) zal uitgevoerd worden middels een narratieve data-analyse. De codes en categorieën zullen gebaseerd worden op de input van de respondent en niet op de theoretische operationalisering. Dit sluit overlap met de theorie echter niet uit omdat de topiclist mede voortkomt uit de theoretische operationalisering. Deze coderingsvorm sluit aan bij het doel van dit onderzoek, namelijk het in kaart brengen van narratieven. Daarnaast biedt categorisering en codering op basis van narratieven de mogelijkheid om vergelijkbare secties uit de verschillende

narratieven met elkaar te vergelijken (Josselson, 2011, p.226). In het geval van de tweede respondentengroep is de dataverzameling en -analyse sterk met elkaar verbonden wat resulteert in *Grounded Theory* (Bryman, 2012, p.712). De transcripties en de aantekeningen van de gesprekken met de experts en betrokkenen (respondentengroep 2) zullen dan ook gecodeerd worden middels een iteratiefproces tussen de theorie en de data. Het doel is hierbij het verkrijgen van nieuwe inzichten op basis van een nauwe aansluiting tussen beide (Bryman, 2012, p.712).

4.7 Ethische verantwoording

De data die middels dit onderzoek verzameld wordt kan zeer persoonlijke, emotionele en misschien wel strafrechtelijke informatie bevatten. Om te voorkomen dat de respondenten of de personen waar zij over spreken op wat voor wijze dan ook nadelige gevolgen zullen ondervinden aan dit onderzoek is het van groot belang om op verantwoordelijke wijze om te gaan met de door hen op vrijwillige basis verstrekte informatie. De anonimiteit van de vrouwelijke sekswerkers zal dan ook gewaarborgd worden, om deze reden zullen hun echte namen niet genoemd worden in het onderzoeksverslag. Indien zij wel een (werk)naam hebben opgegeven zal deze na toestemming gehanteerd worden, dit geldt ook in het geval van de tweede respondentengroep. In het geval van beide respondentengroepen zal er enkel indien er toestemming wordt gegeven een audio opname van het interview worden gemaakt. Indien dit het geval is zal de opname nooit voor andere doeleinden worden gebruikt dan dit specifieke onderzoek. De opname en/of transcriptie zal na afloop van de data-analyse verwijderd worden indien de respondent dit wenselijk vindt. Het is van groot belang om de respondenten op hun gemak te stellen en een vertrouwelijke sfeer te creëren, dit geldt in het bijzonder voor de eerste respondentengroep. Om dit te garanderen zal er voor het interview op transparante wijze duidelijkheid worden geschept over het doel van het gesprek en het onderwerp van het onderzoek. De respondenten zijn leidend in de conversatie en er zal vooraf gesteld worden dat zij te allen tijden kunnen aangeven om een specifiek onderwerp niet te bespreken of om zich geheel terug te trekken uit het onderzoek. Tenslotte zal er in de vraagstelling rekening worden gehouden met het gevoelige karakter van de (zeer persoonlijke) onderwerpen.

Hoofdstuk 5: Resultaten

In dit hoofdstuk zal het verloop van het onderzoeksproces en de resultaten van het veldwerk centraal staan. De resultaten zullen besproken worden aan de hand van de onderwerpen die ten grondslag liggen aan de drie deelvragen: de Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit, het door de sekswerkers doorlopen arbeidsmigratietraject en de door hen geëvalueerde arbeidsomstandigheden.

5.1 Onderzoeksproces

Bij het Prostitutie Informatie Centrum op het Oudekerksplein is informatie ingewonnen ter voorbereiding op de respondentwerving van de eerste groep; de migrantsekswerkers op de Amsterdamse Wallen. De respondentwerving van deze groep verliep via veldwerk waarbij de sekswerkers werden opgezocht op hun werkplek. Dit bleek geen gemakkelijke opgave, de overgrote meerderheid van de benaderde sekswerkers gaven de voorkeur om niet mee te werken aan dit onderzoek. Uiteindelijk zijn er toch tien respondenten geworven. De respondenten zijn tussen de 25 en 35 jaar oud en werken tussen de 12 en 48 maanden op de Amsterdamse Wallen. De groep bestaat uit zes Latijns-Amerikaanse vrouwen afkomstig uit de Dominicaanse Republiek en Colombia en vier Oost-Europese vrouwen afkomstig uit Roemenië, Bulgarije en Hongarije. Deze nationaliteiten blijken het meest voor te komen binnen de Amsterdamse raamprostitutie (van Wijk et. al., 2010, p.45).

Bij één van de tien respondenten is de data per e-mail verkregen, deze correspondentie bestond uit zes e-mails. De rest van de respondenten zijn geïnterviewd in de deuropening van de peeskamers en in de peeskamers zelf. Engels was de meest gehanteerde taal waarbij indien nodig een aantal Spaanse en Nederlandse woorden werden gebruikt. De mondelinge gesprekken varieerden qua tijd tussen de vijf en vijfendertig minuten. De hoeveelheid data en de daarop gebaseerde resultaten variëren daarom ook per respondent. De drie sekswerkers die langere tijd zijn geïnterviewd is een bedrag van 15 euro aangeboden ter compensatie van de tijd die zij misliepen om klanten te werven en dus geld te verdienen. Het blijkt niet ongebruikelijk om respondenten in omstandigheden als deze een compenserende vergoeding aan te bieden (Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009). Tijdens de gesprekken zijn er citaten en aantekeningen opgeschreven die na afloop van elk gesprek direct uitgebreid zijn uitgeschreven. De gesprekken zijn om privacy-redenen van de vrouwen niet opgenomen. Zie bijlage twee voor het uitgebreide respondentenschema.

De tweede respondentengroep, de zes experts en betrokkenen tot de Amsterdamse seksindustrie, zijn doormiddel van *snowball sampling* en tijdens het veldwerk op de Wallen verworven. De eerste expert is Metje Blaak. Zij heeft 25 jaar in de prostitutie gewerkt en heeft zich daarna ingezet als belangenbehartiger voor sekswerkers bij de Rode Draad, een voormalige vakbond. De tweede respondent uit deze groep is Esther Meppelink. Zij is voorzitter van de Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven en mede-eigenaresse van het escortbedrijf The Courtesan Club. De derde respondent, Henk Hagen, heeft een arbeidsverleden bij onder andere Europol, Interpol en Korps Rijkspolitiezorg en Recherche waar hij zich op nationaal en internationaal niveau bezighield met het in kaart brengen van mensenhandel. Ook is er meerdere malen contact geweest met Maite Verhoeven die vanuit het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie onderzoek doet naar sekswerk en zeer recentelijk veldwerk heeft gedaan op de Amsterdamse Wallen. Twee van de expertinterviews zijn in Amsterdam uitgevoerd en twee telefonisch. Deze interviews duurden tussen de 35 en 95 minuten. Van twee interviews is een audio-opname en transcriptie gemaakt.

Daarnaast zijn er op meerdere momenten informele gesprekken gevoerd met een exploitant en een café-eigenaar op de Amsterdamse Wallen. Deze gesprekken varieerden tussen de 5 en 15 minuten en zijn niet opgenomen. De informatie verkregen via deze personen is bijgehouden in een notitieboekje. Alle interviews en gesprekken met respondentengroep twee zijn in het Nederlands gevoerd. De respondenten uit deze groep hebben concepten aangedragen die overeenkomen met concepten uit de literatuur. Daarnaast zijn er twee nieuwe concepten, stigma en moraliteit, toegevoegd. De codering van de data van de eerste respondentengroep is volledig voortgekomen uit de door hen aangedragen concepten die soms overlappen met de theorie. In de bijlage vier zal een overzicht worden gepresenteerd met uitgebreidere informatie over de respondenten uit alle groepen. Ook is daar een codeerschema en een uitgewerkt transcript van een van de opgenomen interviews met de experts terug te vinden.

5.2 Amsterdamse seksindustrie in relatie tot migratie en illegaliteit

Arbeidssectoren van de Amsterdamse seksindustrie

De arbeidssectoren van de Amsterdamse seksindustrie kunnen worden opgedeeld op basis van vergunningsplicht en locatiegebondenheid. De verkregen data geeft informatie over een vergunde locatiegebonden en een vergunde niet-locatiegebonden sector. Een voorbeeld van

een vergunde niet-locatiegebonden sector is de escortindustrie. Volgens Esther Meppelink zijn er dertien vergunde escortbedrijven in Amsterdam en een onbekend aantal onvergunde, dus illegale, escortbedrijven die naar haar weten alleen bestaan binnen het lagere escortsegment. Binnen het hoge segment werken volgens Meppelink voornamelijk Nederlandse en West-Europese sekswerkers. Het lagere segment is volgens haar meer divers qua nationaliteiten, waarbij er voornamelijk Oost-Europese sekswerkers werkzaam zijn. Volgens Meppelink is een niet-gebonden sector als de escort minder zichtbaar en daardoor aantrekkelijk voor illegale praktijken. Daarnaast brengt het sekswerkers volgens Meppelink in een kwetsbare positie omdat zij zich buiten het zicht van hulpverlening bevinden. Metje Blaak heeft zowel in locatiegebonden als niet-locatiegebonden sectoren gewerkt en dan voornamelijk in de raamprostitutie. Zij stelde dat de raamprostitutiesector veiliger is door de zichtbaarheid en controleerbaarheid. De respondenten uit de migrantsekswerkers groep bevinden zich in een vergunde en locatiegebonden sector van de Amsterdamse seksindustrie; de raamprostitutiesector op de Wallen. Net als in het geval van de escortsector geeft de vergunningsplicht volgens de respondenten echter geen garantie voor de afwezigheid van illegale praktijken.

Prostitutiebeleid

Drie migrantsekswerkers noemden het legale karakter van de Amsterdamse seksindustrie als positief aspect van het Amsterdamse beleid. Verder noemden zij echter voornamelijk negatieve aspecten zoals het sluiten van werkplekken, de verhoging van de leeftijdsgrens naar eenentwintig jaar en de registratieplicht bij de Kamer van Koophandel voor zelfstandig werkende sekswerkers zoals zij. De registratieplicht werd door twee migrantsekswerkers negatief genoemd waarbij ze hun angst uitten voor het openbaar maken van de gegevens. Meppelink, Blaak en Maite Verhoeven spraken ook over de angst voor negatieve en privacy schendende aspecten die sekswerkers ervaren rondom registratie.

Drie migrantsekswerkers gaven aan dat de sluiting van ramen op de Wallen niet in het voordeel was van zowel de gedwongen als ongedwongen sekswerkers. Hagen, Meppelink en Blaak benoemden ook de negatieve resultaten van deze maatregelen. Zo werd gesteld dat de vrijwillige sekswerkers hun werkplek verliezen en slachtoffers niet gered worden omdat ze ergens anders worden ondergebracht. Blaak stelde hierover het volgende:

“Dit laat zien dat het beleid soms tegen de vrouwen is en dat heeft de gemeente misschien niet eens in de gaten (...) maar het stigma gaat er gewoon niet af en dat is erg

moeilijk, dat botst (...) dus wat dat betreft is het prostitutiebeleid echt bagger.” (Blaak, 20-04-16).

Een van de migrantsekswerkers is bang dat de verhoogde leeftijdsgrens vrouwen de illegaliteit in zou duwen: *“I was twenty years when I started, I was old enough to decide. They will do it anyway but then somewhere illegal.”* (Adriana, 31-05-16). Blaak stelde om dezelfde reden dat dit een gevaarlijk regeling is. Meppelink benoemde daarnaast de privacy schending van het contactmoment; een gesprek dat sekswerkers die binnen Amsterdam willen werken dienen te voeren met de gemeente, exploitant of politie om hun zelfredzaamheid in te schatten. Verhoeven stelde dit ook maar benadrukte daarnaast de positieve aspecten van de regeling qua preventie van misstanden. Volgens Verhoeven vertellen sekswerkers haar regelmatig dat ze zich afvragen in hoeverre het verbeteren van hun situatie wel echt het doel is van het prostitutiebeleid.

Geen van de migrantsekswerkers werkten in Amsterdam ten tijde van de opheffing van het bordeelverbod in 2000 en dit kwam dan ook niet terug in hun verhalen. Een positief aspect van de opheffing dat door de overige respondenten genoemd werd was de onttrekking uit de illegaliteit. Echter hebben de achterliggende doelen van het beleid volgens hen in de praktijk niet de gewenste effecten. Volgens Blaak willen sekswerkers namelijk helemaal niet gecontroleerd en geregistreerd worden, zelfs niet door de sekswerkersvakbond De Rode Draad waar Blaak actief was. Sekswerkers zijn volgens deze respondenten bang om hun anonimiteit te verliezen omdat dit zeer onveilige gevolgen kan hebben. Dit staat in lijn met de hierboven benoemde zorgen van twee migrantsekswerkers over de registratie. Volgens Hagen is de seksindustrie niet controleerbaarder geworden door de legalisering. Hagen, Blaak en Meppelink stelden daarnaast dat er op het gebied van normalisering nog veel te winnen valt. Dit is te zien aan dat sekswerkers niet meer rechten hebben verkregen, wat zich uit in de moeilijkheden met het verkrijgen van een hypotheek of bankrekening.

Migratie in de Amsterdamse seksindustrie en op de Wallen

Volgens de respondenten zijn de sekswerkers op de Wallen voornamelijk vrouwen van niet-Nederlandse afkomst, waarbij de grootste groep Latijns-Amerikaans of Oost-Europees is. Twee migrantsekswerkers gaven aan dat de gebieden op de Wallen van elkaar onderscheiden kunnen worden op basis van de herkomstlanden van de sekswerkers. Zo vertelde een Colombiaanse respondent over haar werkplek bij de Oudekerk: *“Here are only girls from South-America, the European girls are on the other side.”* (Rose, 18-04-16). Raamexploitant

Sjon en café-eigenaar Jan schetsten het zelfde beeld. Sjon verhuurt op het Oudekerksplein voornamelijk aan vrouwen uit de Latijns-Amerika, zijn voorkeur ligt bij deze groep omdat er in zijn ogen minder ‘gedoe’ zou zijn met pooiers, illegaliteit, uitbuiting en dwang dan bij Oost-Europese sekswerkers.

De drie migrantsekswerkers hebben de nationaliteiten onder de sekswerkers in de afgelopen drie tot vier jaar zien veranderen. Volgens hen zijn er meer Bulgarse en Roemeense sekswerkers bijgekomen. De Hongaarse respondent stelde dat er in de afgelopen tien jaar meer vrouwen uit haar land in de Amsterdamse seksindustrie zijn gaan werken door de inwerktreding van het Schengenakkoord voor Hongarije in 2007. Twee sekswerkers uit Latijns-Amerika gaven aan dat de concurrentie is toegenomen door de toename van Oost-Europese vrouwen. Ook volgens Blaak, Meppelink en Hagen zijn er sinds de Europese grenzen open zijn en het bordeelverbod is opgeheven meer migrantsekswerkers in Amsterdam gaan werken. Hagen stelde daarbij dat migrantsekswerkers, sinds de uitbreiding van het Schengenakkoord, minder afhankelijk zijn van illegale migratie wat hen minder kwetsbaar maakt voor vrouwenhandel.

Twee migrantsekswerkers spraken op andere wijze over de toegankelijkheid van het werk in de Amsterdamse seksindustrie voor migranten, één zei: *“If you don’t know the language and you did not go to school it’s very difficult to get a normal job, but you don’t need that for this job and the money is good.”* (Alicia, 28-04-16). Ook Meppelink benoemde de toegankelijkheid onafhankelijk van afkomst of opleidingsniveau, echter is het hoge segment van de escort volgens haar wel selectief. De meerderheid van de sekswerkers gaf aan dat het legale karakter van de Amsterdamse seksindustrie voor hen een enorm pluspunt was. Zo zei een respondent: *“I have always worked legal. It was the whole point for me of working here in the first place. I don’t want to do something that is illegal. In fact, for most girls this is the reason to start working in Amsterdam, because it’s legal.”* (Felicia-Anna, 12-04-16). Blaak, Meppelink en Sjon benoemden ook de legaliteit en stelden daarnaast dat de zichtbaarheid en veiligheid de Amsterdamse Wallen aantrekkelijk maakt. Sjon liet videoschermen zien waarop hij de deuren van de peeskamers in de gaten houdt ter bevordering van de veiligheid. Daarnaast stelden Sjon, Jan, Blaak, Hagen en Meppelink dat de relatief hoge lonen de seksindustrie aantrekkelijk maakt voor migranten.

Stigma en moraliteit binnen de Amsterdamse seksindustrie

Drie sekswerkers stelden dat er een groot stigma heerst rondom sekswerk. Zo vertelden drie sekswerkers dat ze niet voor hun werk uit kunnen komen bij familie: *“They think I still make*

the money I sent with cleaning, it is not an acceptable job.” (Cecilia, 04-05-16). Drie migrantsekswerkers, Meppelink, Blaak en Hagen zagen het stigma terug in het prostitutiebeleid, bijvoorbeeld bij het sluiten van werkplekken. Er werd gesteld dat het heersende moraal om mensen te redden hierbij voorop staat. Dit gaat volgens hen ten koste van de legale vrijwillige sekswerker, maar komt ook de slachtoffers niet ten goede omdat zij vaak elders buiten het zicht van de autoriteiten worden ondergebracht. Hagen is van mening dat de huidige morele verontwaardiging jegens sekswerk de bestrijding van vrouwenhandel tegenwerkt. Volgens hem zijn instanties als Europol door dit dwingende moraal bang om beschuldigd te worden van onderschatting van het probleem. Als gevolg hiervan worden er cijfers gepubliceerd zonder bronverificatie waardoor er een onbetrouwbaar beeld wordt verspreid wat passende beleidsvorming belemmert.

Volgens Meppelink en Blaak wordt het stigma in stand gehouden door negatieve berichtgeving in de media en de politiek. Zowel Meppelink, Hagen als Blaak vinden dat het stigma groter wordt en stellen dat het lijkt alsof mensen beter kunnen omgaan met prostitutie als het gaat om slachtoffers dan met het feit dat mensen er zelf voor kiezen. Meppelink benadrukte hierbij de relativiteit van het begrip uitbuiting. Hierover zei ze het volgende:

“In sommige gevallen hoeft het ook geen uitbuiting te zijn. Vinden die vrouwen het gewoon oké dat er dingen voor hen geregeld worden (...) Maar je hebt natuurlijk ook vrouwen die vrijwillig werken in een situatie waarvan wij denken dat kan gewoon niet. Maar als zij veel meer geld verdienen dan ze ooit in hun thuisland zouden kunnen verdienen dan is het voor onze begrippen misschien heel erg weinig maar als het voor hen genoeg is of zelfs veel dan zien ze dit zelf niet als uitbuiting en zien ze zichzelf ook niet als slachtoffer. Het blijft natuurlijk uitbuiting maar naar ónze begrippen.” (Meppelink, 15-04-16).

Blaak en Meppelink gaven aan dat de in hun ogen misplaatste uitspraken over mensenhandel en prostitutie de branche veel kwaad doen. De drie sekswerkers die spraken over het stigma zeiden dat er volgens hen veel tijd nodig is om dit te laten verdwijnen. Hagen, Blaak en Meppelink stelden dit ook.

Deelconclusie

De sectoren van de Amsterdamse seksindustrie onderscheiden zich in locatiegebondenheid en vergunningsplicht. Zowel raamprostitutie als de escort zijn voorbeelden van vergunde sectoren. De escort is echter niet-locatiegebonden en door de onzichtbaarheid mogelijk

aantrekkelijker voor illegale praktijken. Het prostitutiebeleid wordt door respondenten positief beoordeeld op het legale aspect en negatief op de sluiting van werkplekken, registratiebeleid en de verhoging van de minimumleeftijd naar eenentwintig. De maatregelen zouden niet in het voordeel zijn van zowel de gedwongen als ongedwongen sekswerker. Daarnaast werd gesteld dat sekswerk, ondanks de opheffing van het bordeelverbod, nog niet is genormaliseerd en niet in controleerbaarheid is toegenomen. De respondenten benadrukten het nog bestaande stigma dat op sekswerk berust en de gevolgen die dit heeft op het beleid waarbij het slachtofferschap vanuit een morele overweging voorop lijkt te staan. De Amsterdamse seksindustrie wordt door de respondenten geëvalueerd als een aantrekkelijke arbeidssector voor migranten door de toegankelijkheid, onafhankelijk van afkomst of opleidingsniveau, en het relatief hoge inkomen. De respondenten hebben een toename van buitenlandse sekswerkers gezien in Amsterdam sinds de opheffing van het bordeelverbod en de uitbreiding van het Schengenakkoord. De diversiteit aan nationaliteiten uit zich in de gebieden op de Wallen die van elkaar verschillen op basis van de nationaliteit van de sekswerkers.

5.3 Het doorlopen arbeidsmigratietraject

Omstandigheden voor aankomst in Nederland

Beide Roemeense, één Colombiaanse en één Dominicaanse respondent hadden een middelbareschooldiploma, vijf hadden enkel een basisschooldiploma, bij één is dit onbekend. Van vier Latijns-Amerikaanse respondenten is bekend dat zij voor hun aankomst in Nederland enkel Spaans spraken en later Engels en in één geval wat Nederlands leerden. De Roemeense respondenten spraken al Engels voor vertrek, de Hongaarse en Bulgaarse respondenten niet.

De gebrekkige werkgelegenheid in het land van herkomst werd vaak genoemd als bepalend voor vertrek. Zo vertelden alle zes de Latijns-Amerikaanse respondenten in hun herkomstland (vaak) werkloos te zijn geweest: *“I wanted to work but I couldn’t because so many people needed a job.”* (Maria, 04-05-16). De Hongaarse respondent had nooit een baan gehad en de Bulgaarse werd vaak onverwachts ontslagen. De Roemeense respondenten hadden altijd een baan gehad maar vonden het aanbod van goed en leuk betaalde banen klein: *“I hated the job but there were no better options available for me.”* (Nicole, 31-05-16).

Naast de werkgelegenheid kwam een laag inkomen als bepalend naar voren in de verhalen van de respondenten. Alle respondenten wilden in het land meer verdienen. Twee Dominicaanse respondenten benadrukten de armoedige omstandigheden van waaruit ze vertrokken richting Europa, één wees dit toe aan de Dominicaanse crisis in 2003. Indien de Dominicaanse respondenten een baan hadden verdiende dit niet genoeg om zichzelf en/of hun familie te onderhouden, dit gold ook voor de Colombiaanse respondenten. Beide Roemeense respondenten verdienden onder het landelijk gemiddelde maar genoeg om normaal te leven, beide wilden in het buitenland meer verdienen: *“I thought it would be better to go abroad, because in other countries you just get paid more.”* (Nicole, 31-05-16). De Bulgaarse respondent wilde een vast en minder laag inkomen, de Hongaarse respondent had geen inkomen gehad in Hongarije.

Acht respondenten droegen een financiële verantwoordelijkheid voor familieleden, de Roemeense respondenten niet: *“Before I came here I took care of my parents and daughters, we only had my brother’s and my job.”*(Cecilia, 04-05-16). Als gevolg hiervan was de gebrekkige werkgelegenheid en inkomen voor deze respondenten niet alleen bepalend voor hun eigen financiële situatie maar ook voor dat van anderen. In de verhalen kwam naar voren dat dit invloed had op hun beslissing, en soms ook op die van broers en zussen, om te migreren. Alle Latijns-Amerikaanse respondenten en de Bulgaarse respondent hadden kinderen. Deze wonen momenteel in het land van herkomst bij familieleden, van vijf respondenten is bekend dat de vader uit beeld is.

In alle verhalen van de respondenten kwam het verkrijgen van meer kansen voor henzelf en/of hun (toekomstige) familie terug als reden voor migratie. Met name de zes Latijns-Amerikaanse respondenten beschreven hun situatie voorafgaand aan hun vertrek als één met gebrek aan kansen. Eén respondent benadrukte de beperkte sociale mobiliteit over generaties: *“My parents and grandparents had the same life, I did not see many ways to get a better one.”* (Maria, 04-05-16). Alle respondenten hoopten door te migreren een beter toekomstperspectief te verkrijgen voor zichzelf en/of hun familie. *“I did it for the money, to improve me and my families chances when I go back.”* (Alexandra, 26-05-16). Twee respondenten benoemden hierbij hun toekomstige gezin, één zei:

“The only reason why I wanted to earn more money, was because one day I wanted to be able to buy a house and a car for myself and to raise a family. I just wanted a more financial secure situation for myself. Why work your entire life to pay a mortgage and lead an average

life, while you can make all this money in a couple of years and never having to worry about paying the mortgage anymore? It's a simple thing really.” (Felicia-Anna, 13-04-2016).

Verplaatsingstraject en intrede raamprostitutie

Eén van de Latijns-Amerikaanse respondenten migreerde direct naar Nederland om te trouwen. De vijf andere woonden en werkten, als schoonmaakster of in een fabriek, eerst tussen de drie en tien jaar in Spanje. Door de economische crisis migreerden zij opnieuw door gebrekkige werkgelegenheid. Vier migreerden direct naar Nederland, één via België: *“Friends in Amsterdam told me about the jobs here, also about this job. I needed a job so I decided to go to Amsterdam.”*(Maria, 04-05-2016). Alle Oost-Europese respondenten migreerden direct naar Nederland behalve de Hongaarse, zij migreerde via Duitsland waar ze als stripper werkte tot ze naar Amsterdam vertrok om meer te verdienen: *“I liked the job in the German club but I wanted to make more money. My colleagues were going to work in Amsterdam and knew people who could help us, so I joined them.”* (Adriana, 31-05-2016). Van vijf respondenten is bekend dat zij per vliegtuig reisden, twee reisden per auto. Het transportmiddel van de overige respondenten is onbekend. Eén respondent reisde met haar dochter die sinds het vertrek uit Spanje weer in Colombia woont.

Alle respondenten bleken in het bezit te zijn van een Europees paspoort. Eén Latijns-Amerikaanse respondent heeft een Nederlands paspoort, de rest is in het bezit van een Spaans, Hongaars, Bulgaars of Roemeens paspoort. Acht respondenten gaven aan, meestal tegen betaling, hulp te hebben gehad bij hun verplaatsing naar en binnen Europa. Connecties in Amsterdam werden vaak benoemd in de verhalen, iedereen kreeg hulp bij het vinden van werk op de Wallen. *“I paid them to help me with the transport from Spain to Amsterdam by car, a house, a workplace and they helped with papers.”* (Cecilia, 04-05-2016). Twee respondenten beschreven deze mensen als hun vrienden. Vier gaven aan het logisch te hebben gevonden om te betalen in ruil voor hulp. Drie gaven aan geen andere optie te hebben gehad omdat ze anders de reis naar of binnen Europa niet hadden kunnen maken. Geen van de respondenten benoemde de verplaatsing gedwongen of misleidend, een respondent zei hierover het volgende:

“Everything was as they promised, they never told me any lies, deceived me in any way or whatsoever. I also agreed on paying them the money like how I did. Others might call this unfair or exploitative, I call it the only way to do it if you don't have any connections for

migrating to another country for this job. You need connections, and I paid them to help me, as simple as that.” (Felicia-Anna, 13-04-16).

Twee respondenten hadden eerder als sekswerker gewerkt. Eén respondent werkte bij haar Nederlandse man in de bloemen maar maakte tegen zijn wil haar intrede in de raamprostitutie om meer te verdienen. Alle respondenten die in Spanje hadden gewoond maakten, soms opnieuw, hun intrede in de raamprostitutie mede als gevolg van hun ontslag in Spanje. Eén respondent had bij aankomst eerst gezocht naar ander werk: *“I looked for a normal job but that is difficult when you don’t speak Dutch or have a diploma.”* (Carmen, 28-04-16). Alle respondenten gaven aan vrijwillig te zijn begonnen, legaal te werken en dat een hoger inkomen de belangrijkste motivatie was geweest om de seksindustrie in te gaan. Eén respondent zei hierover: *“Coming to Amsterdam to do this job was purely a financial choice. I thought about it for a year, weighing in all the pros and cons, and decided to just give it a try.”* (Felicia-Anna, 16-04-16). Bij veel vrouwen, vooral bij de Latijns-Amerikaanse vrouwen, leek het onderhouden van hun familie ook een van de doorslaggevende redenen te zijn geweest voor hun intrede tot de prostitutiesector. Zij vertelden dat ze dit werk doen om hun kinderen en andere familieleden te kunnen onderhouden. Hier zal verder op in worden gegaan bij de evaluatie van de arbeidsomstandigheden.

Deelconclusie

Negen respondenten hebben een basis- en/of middelbareschooldiploma. De gebrekkige werkgelegenheid en een (te) laag inkomen, bij de meerderheid in combinatie met een financiële verantwoordelijkheid voor anderen, werd vaak genoemd als karakteriserend voor de omstandigheden die aanleiding gaven tot vertrek. De grootste motivatie voor vertrek was het verkrijgen van kansen op een beter leven voor zichzelf en/of hun (toekomstige) familie. De meerderheid van de respondenten migreerde niet direct van het land van herkomst naar Nederland maar vestigde zich in een of twee andere Europese landen. De verplaatsing tussen Europese landen werd ook gedreven door gebrek aan werkgelegenheid of een (te) laag inkomen. De meerderheid kreeg, vaak tegen betaling, hulp bij de internationale verplaatsing, dit werd niet als oneerlijk of misleidend geëvalueerd. Twee respondenten hadden eerder als sekswerker gewerkt. Iedereen gebruikte connecties bij hun legale intrede in de raamprostitutie, niemand gaf aan dit onvrijwillig te doen. Een hoger inkomen was voor alle respondenten de grootste motivatie voor migratie en intrede seksindustrie.

5.4 Evaluatie arbeidsomstandigheden

Fysieke zeggenschap

Over het algemeen spraken de respondenten over veilige werkomstandigheden. In de verhalen van de respondenten kwam geen enkele keer naar voren dat zij dwang of geweld ervaarden. Geen van de respondenten gaf aan door iemand gedwongen te worden of ooit gedwongen te zijn geweest om dit werk te doen, in hun verhalen kwam naar voren dat dit een vrijwillige keuze was. Een respondent zei hierover: *“At no point was I ever forced to do this job. So yes, this was completely my own choice.”* (Felicia-Anna, 12-04-16). Een aantal respondenten vertelde dat zij wel eens onveilige gevoelens hadden ervaren tijdens het werk als gevolg van agressieve klanten. De Bulgaarse respondent gaf aan dat dit regelmatig gebeurde, de rest noemde het uitzonderlijk. Vier respondenten gaven expliciet aan zich veilig te voelen door de veiligheidsknop naast hun bed waar ze indien nodig op konden drukken zodat de raamexploitant en/of de politie gewaarschuwd werd. Vijf respondenten benoemden de aanwezigheid van hun collega's van belang voor hun veiligheidsgevoel omdat ze op elkaar konden letten.

Economische zeggenschap

Geen van de respondenten gaf aan het geld of een deel van hun geld dat ze op Amsterdamse Wallen verdienden tegen hun wil af te staan. Op de vraag of ze geld afstond aan iemand, bijvoorbeeld in ruil voor bescherming, zei één respondent het volgende: *“You mean if I have a pimp? No I don't have a pimp. My family is my pimp.”* (Rose, 28-04-16) waarbij ze benadrukte dat haar familie niet weet wat voor werk ze doet. Een andere respondent gaf ook expliciet aan niet gedwongen te worden of het geld aan iemand te moeten afstaan: *“I don't have a pimp. I am not stupid, the money is for me.”* (Cecilia, 04-05-16). In de verhalen van de respondenten kwam niet naar voren dat iemand anders voor hen bepaalde waar en wanneer hun geld werd uitgegeven.

Echter stuurden alle respondenten geld naar hun familie of hadden dit ooit in hun loopbaan gedaan. De Roemeense respondenten benoemden dat hun familie het niet nodig had maar dat ze graag geld toestuonden: *“I do frequently send some money home to my parents. But then again, why not, if I have so much more money than they do, why not send some money to them? It wouldn't be fair to keep it all to myself.”* (Felicia-Anna, 13-04-16). De rest van de respondenten gaf aan dat hun familie in bepaalde mate afhankelijk is of was van hun inkomsten en dat ze dit werk (ooit) deden om hun familie te onderhouden. Zoals gesteld

zorgen familieleden voor de kinderen van de respondenten in het land van herkomst waar ze geld naar opsturen. *“My sister takes care of my son so I sent her as much money as I can.”* (Alexandra, 26-05-2016). Eén respondent compenseerde het verloren inkomen van haar vader die zorgde voor haar nichtjes. Een ander betaalt met dit werk de universiteit van haar dochter en compenseert het pensioen van haar ouders: *“I work to pay university for my daughter in Colombia and for my parents they are old they don’t have jobs. They don’t know which job I do.”* (Rose, 18-04-16). Bijna alle respondenten verdienen genoeg om geld naar hun familie te kunnen sturen, één respondent niet sinds ze minder klanten krijgt.

Arbeidszeggenschap

Zoals gesteld gaf geen enkele respondent aan door iemand gedwongen te worden om te werken op de Amsterdamse Wallen. Negen vrouwen gaven daarnaast aan zelf hun arbeidsuren te bepalen en zelf hun klanten te selecteren, bij één is dit niet besproken. In de verhalen van twee respondenten kwam naar voren dat ze meer werken dan ze zouden willen. Een van hen vertelde een hoge huurschuld te hebben bij de exploitant omdat ze op sommige dagen niet voldoende verdient om de peeskamerhuur van zeventig euro te betalen waardoor ze nu meer moet werken. De ander gaf aan dat ze meer moest werken dan ze eigenlijk wilde om aan het benodigde geld voor zichzelf en haar familie te komen. Met acht respondenten is gesproken over de zeggenschap in de inhoud van de verleende diensten, ieder gaf aan hier zelf invloed op te hebben en bepaalde diensten niet te verlenen indien zij dit niet willen. Het volgende citaat illustreert de arbeidszeggenschap van één respondent: *“I can be my own boss. I decide my own hours, when to start and when to stop. And I choose who I let in and what I do with them.”* (Nicole, 31-05-16).

De respondenten bleken in mindere mate controle te hebben over de locatie op de Wallen waar zij werken omdat dit afhankelijk is van de beschikbare ramen waardoor ze niet zelf hun eigen werkplek kunnen kiezen. Dit evalueerden zij als zeer negatief omdat ze zonder vaste werkplek moeilijk vindbaar zijn voor vaste klanten. Drie respondenten wezen het gebrek aan keuze en de beschikbaarheid van werkplekken toe aan het gemeentelijke beleid dat ramen sloot. Eén respondent verloor haar vaste werkplek door enkele complicaties bij een borstoperatie. Ze voelde zich door de gemeente gedwongen om op de huidige, voor haar nadelige, werkplek te werken.

Over de mogelijkheid tot het beëindigen van het werk werd verschillend gesproken, echter gaf niemand aan fysiek door iemand te worden tegengehouden. Eén Roemeense respondent gaf aan niet te willen stoppen maar wel schulden te hebben door twee

borstoperaties en daardoor niet te kunnen stoppen voor dat is afbetaald, dit gold ook voor de respondent met huurschuld. Vijf respondenten gaven aan in principe te kunnen stoppen indien ze op een andere wijze een inkomen zouden verkrijgen om hun familie te blijven onderhouden. Zij zagen echter geen alternatieve werkopties die even goed betaalden en stelden daarom dat stoppen financieel gezien geen optie was. Zo stelde een respondent dit werk te blijven doen zolang haar dochter studeert. Eén respondent gaf aan vroeger regelmatig een periode te stoppen met dit werk tot ze weer meer geld nodig had, tegenwoordig verdient ze echter te weinig om dit nog te doen. Drie respondenten gaven aan wel te kunnen stoppen maar dit niet te willen omdat ze met geen enkele baan op welke plek dan ook meer geld konden verdienen.

Waardering werk

De respondenten benadrukten het prettig te vinden om hun eigen baas te kunnen zijn. Eén gaf daarbij aan eerst een ander beeld te hebben gehad van het werk: *“At first I thought all the things other people say about this job. That it's a very bad job, you have to take each customer. But that is not true, I am my boss.”* (Alexandra, 26-06-16). Alle respondenten gaven aan dit werk te waarderen door het hoge inkomen dat ze er aan over houden. De Roemeense respondenten benoemden de mooie huizen waar ze momenteel in wonen. De overige respondenten stelden dat zij het werk voornamelijk waarderen omdat het ze in staat stelt om hun familie financieel te onderhouden. Eén respondent gaf aan dit werk nergens anders te willen doen. Voor twee respondenten is het werk in aantrekkelijkheid afgenomen sinds ze minder zijn gaan verdienen waardoor ze soms niet eens de kamerhuur kunnen betalen. Drie respondenten gaven aan dat het meest negatieve punt van het werk de afstand met hun familie en vrienden was. Eén respondent vond het moeilijk om in een land te werken waar niemand haar taal sprak. Een ander gaf aan zich soms alleen te voelen omdat ze weinig mensen heeft om mee te praten. Twee respondenten vonden het nadelig dat ze geen pensioen of ziektevergoeding kreeg. Daarnaast werd het stigma of dubbelleven door drie respondenten benoemd. Eén respondent stelde echter: *“But the money is worth it. It can give me a much better future. Also for my own family when I'm older.”* (Nicole, 31-05-16)

Meerdere respondenten, zowel uit Oost-Europa als Latijns-Amerika, gaven aan dat ze in eerste instantie niet van plan waren geweest om dit werk zo lang te doen als ze het nu deden. De meeste respondenten waren of zijn van plan dit werk een of twee jaar te doen. Eén respondent verklaarde dit als volgt: *“I did not expect to be still doing this. It is not because the people that helped me lied. It just takes longer to save up the money I want.”* (Adriana, 31-05-

16). Een andere respondent gaf een vergelijkbare reden waarbij ze stelde dat haar mislukte borstoperaties haar veel geld hadden gekost en laten mislopen waardoor ze minder kon sparen dan gehoopt. Alle respondenten, behalve de met een Nederlands getrouwde man, gaven aan op een dag terug te willen verhuizen naar hun land van herkomst. Sommige respondenten vertelden dit als een plan, anderen als een wens.

Deelconclusie

De arbeidsomstandigheden van de respondenten blijken vrij van dwang en geweld. Daarnaast hebben zij autonomie over het inkomen en bezittingen, de arbeidsuren, de selectie van klanten en over de inhoud van de verleende diensten. Er kan gesteld worden dat de respondenten in bezit zijn van fysieke, economische en arbeidszeggenschap. Echter ervaren zij in mindere mate autonomie over arbeidslocatie, mede als gevolg van gemeentelijk beleid. De familie werd door één respondent haar pooier genoemd. Dit stond in lijn met meerdere evaluaties over de mate van ervaren autonomie over arbeidsbeëindiging. Geen van de respondenten werd fysiek tegengehouden om te stoppen, echter gaven meerdere aan dat dit financieel gezien geen optie is zolang ze hun familie willen steunen. Meerdere respondenten benoemden het gebrek aan alternatieve opties met een vergelijkbaar inkomen. Het werk werd dan ook positief gewaardeerd op het hoge inkomen en de betere leefomstandigheden voor zichzelf en hun familie. Daarnaast werd het zijn van de eigen baas aangedragen als positief aspect. Negatieve aspecten van het werk die benoemd werden waren: de afstand tot familie, eenzame gevoelens, moeilijke communicatie door taalbarrières, de stigma's, het dubbellevens, het gebrek aan arbeidsvoorwaarden en een verlaagd inkomen door gebrek aan klanten. Echter wogen de positieve aspecten op tegen de negatieve. De meeste respondenten zijn of waren van plan dit werk maximaal twee jaar te doen. De respondenten die langer werken wijzen dit toe aan de onverwachtse langere tijd die nodig bleek te zijn om te sparen. Alle respondenten gaven aan de wens of het plan te hebben terug te keren naar het land van herkomst.

Hoofdstuk 6: Conclusie

6.1 Conclusie

Aan de hand van een narratieve benadering van het arbeidsmigratietraject van tien sekswerkers in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen en op basis van aanvullingen van overige betrokkenen is gepoogd een antwoord te formuleren op de volgende onderzoeksvraag: *Hoe evalueren vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen hun arbeidsmigratietraject?* De conclusies zullen aan de hand van elke deelvraag worden besproken.

De eerste deelvraag luidt: *Hoe ziet de Amsterdamse seksindustrie eruit in relatie tot migratie en illegaliteit?* De respondenten spreken in overeenstemming met de literatuur (Daalder, 2015, p.17) over het onderscheid van de arbeidssectoren van de Amsterdamse seksindustrie op basis van vergunningsplicht, locatiegebondenheid, legaliteit en migratie. Raamprostitutie, zoals op de Wallen, en de escort worden door de respondenten als voorbeelden genoemd van sectoren met een vergunningsplicht. De escortsector verschilt van de raamprostitutie door de niet-locatiegebondenheid waarbij het onzichtbare aspect mogelijk bijdraagt aan de aantrekkelijkheid voor illegale praktijken. De respondenten beoordelen het prostitutiebeleid positief op het legale aspect. Zij benadrukken echter hoofdzakelijk de negatieve aspecten zoals de sluiting van werkplekken en de leeftijdsverhoging. Dit is volgens hen niet in het voordeel van zowel de gedwongen als ongedwongen sekswerkers, mede omdat dit sekswerkers de illegaliteit in kan duwen. Ondanks de opheffing van het bordeelverbod blijft de normalisering en controleerbaarheid van de seksindustrie volgens de respondenten uit en rust er nog steeds een groot stigma op sekswerk. Dit leidt volgens hen mede tot moralistisch beleid waarbij het mogelijke slachtofferschap voorop wordt gesteld.

De respondenten benoemen de Amsterdamse seksindustrie als een aantrekkelijke arbeidssector voor migranten. Dit komt volgens hen door de toegankelijkheid voor sekswerkers onafhankelijk van opleidingsniveau of afkomst en door het relatief hoge inkomen. Migratie richting de seksindustrie is volgens de respondenten toegenomen sinds de opheffing van het bordeelverbod en de uitbreiding van het Schengenakkoord. Een aantal Latijns-Amerikaanse respondenten benoemde een toenemende concurrentie sinds de grotere aanwezigheid van Oost-Europese sekswerkers. De diversiteit aan nationaliteiten op de Wallen uit zich volgens de respondenten in gebieden die van elkaar onderscheiden kunnen worden op basis van de nationaliteiten van de sekswerkers. Dit komt overeen met bestaande gegevens

waarbij ook wordt gesteld dat het grootste deel van de sekswerkers vrouwen van niet-Nederlandse afkomst zijn, waarbij de grote meerderheid een Latijns-Amerikaanse of Oost-Europese achtergrond heeft (van Wijk et. al., 2010).

De tweede deelvraag luidt: *Welk arbeidsmigratietraject hebben de vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen doorlopen?* Uit de verhalen van de respondenten kwam naar voren dat zij laaggeschoold zijn. De gebrekkige werkgelegenheid en een (te) laag inkomen, in de meerderheid van de gevallen in combinatie met een zwaar te dragen financiële verantwoordelijkheid voor anderen, werd vaak genoemd als karakteriserend voor de omstandigheden die aanleiding gaven tot vertrek uit het land van herkomst. Er kan geconcludeerd worden dat de voornaamste motivatie voor de respondenten om te migreren het verkrijgen van een hoger inkomen en meer kansen voor zichzelf en hun familie was. Ook kan er geconcludeerd worden dat de meerderheid van de respondenten tussen het vertrek uit het land van herkomst en de aankomst in Nederland voor bepaalde tijd in één of meer Europese landen woonde en werkte. De verplaatsing tussen Europese landen werd ook hier gedreven door economische negatieve factoren als werkloosheid en een laag inkomen.

Deze inzichten staan in lijn met de *neo classical economic theory* ((Harris & Todaro, 1970) waarbij arbeidsmigratietrajecten vanuit een economisch perspectief verklaard worden aan de hand van een kosten- en baten afweging, gemaakt door de migrant, die gericht is op het maximaliseren van het inkomen. Dit sluit ook aan op de sociaalgeografische analyse van de *push and pull theory* (Lee, 1966) waarbij arbeidsmigratietrajecten verklaard worden als het gevolg van een gemaakte afweging tussen de negatieve economische aspecten van het land van herkomst, zoals werkloosheid en een laag inkomen, en de positieve aspecten op dit gebied in het land van bestemming. Ook versterken de inzichten de *new economics of labour migration theory* (Stark & Bloom, 1985) waarin arbeidsmigratietrajecten verklaard worden als een gevolg van een beslissing die wordt gemaakt in de context van een familie om de kansen op welvaart te vergroten (*household strategy*) en te spreiden (*risk sharing*). Het begrip *relative deprivation* in de context van familie kwam echter niet naar voren in de verhalen van de respondenten. Wel werd er door twee respondenten het individuele inkomen dat laag was in vergelijking met het nationale gemiddelde benoemd als motivatie voor vertrek.

De meerderheid van de respondenten ontvingen, vaak tegen betaling, hulp bij hun internationale verplaatsing. Deze hulp werd niet als oneerlijk of misleidend maar als noodzakelijk geëvalueerd. Er kan geconcludeerd worden dat alle respondenten gebruik maakten van connecties voor het vinden van een werkplek op de Amsterdamse Wallen. De

(her)intrede in de seksindustrie werd door niemand geëvalueerd als onvrijwillig of illegaal. Ook in het geval van de intrede was de grootste motivatie het verkrijgen van een groter inkomen voor zichzelf en hun familie. Op basis van de evaluatie kan er gesteld worden dat de respondenten niet gedwongen of onder valse verwachtingen aangemoedigd werden tot migratie of het maken van hun intrede in de seksindustrie. Deze evaluatie sluit niet aan op de definitie van mensen- of vrouwenhandel (VN, 2000; Amahazion, 2015). Om deze reden lijkt een analyse van het arbeidsmigratietraject van deze respondenten vanuit mensenhandeltheorieën, die zich mede richten op de psychologische en sociologische micro- en macrorisicofactoren voor slachtofferschap, ontoereikend.

De derde deelvraag luidt als volgt: *Hoe evalueren vrouwelijke immigranten werkzaam in de raamprostitutie op de Amsterdamse Wallen hun arbeidsomstandigheden?* Op basis van de verhalen kan geconcludeerd worden dat de respondenten, op uitzonderlijke gevallen van een agressieve klant na, geen dwang of geweld ervaren in hun werk. Dit wijst op fysieke zeggenschap. Ook ervaren de respondenten autonomie over hun inkomen en bezittingen, zij staan deze aan niemand onvrijwillig af wat wijst op economische zeggenschap. De respondenten staan echter wel geld af aan hun familie of hebben dit ooit in hun loopbaan gedaan. Dit is gerelateerd aan de mate van ervaren autonomie over de arbeidsbeëindiging die de respondenten ervaren. Alle respondenten gaven aan door niemand te worden tegengehouden indien zij hun werkzaamheden zouden willen beëindigen. Echter gaven de acht respondenten met een financiële verantwoordelijkheid voor familieleden aan dat stoppen financieel gezien geen optie was. De overige respondenten gaven aan niet te willen stoppen.

Alle respondenten selecteren zelf hun klanten, bepalen hun werktijden en de inhoud van de diensten. Dit wijst op arbeidszeggenschap. Een aantal ervaren minder autonomie over de selectie van de arbeidslocatie door het te kort aan werkplekken, mede als gevolg van het gemeentelijk beleid. De respondenten waarderen hun werk positief op het relatief hoge inkomen dat volgens hen elders moeilijk verkregen zou kunnen worden. Ook spraken ze positief over de verbeterde leefomstandigheden voor henzelf en hun familie als gevolg van hun werk op de Wallen. Het werk werd negatief gewaardeerd op de afstand tot familie, taalbarrières, het gebrek aan arbeidsvoorwaarden en op het stigma en het dubbelleven dat zij ervaren. De positieve aspecten wogen echter op tegen de negatieve, niemand gaf aan te willen stoppen. Alle respondenten willen dit werk een á twee jaar doen of hadden dit ooit zo gepland maar werken langer door een vertraagd spaartraject. Alle respondenten hebben het plan of de wens om ooit terug te keren naar het land van herkomst.

Deze inzichten wijzen op de aanwezigheid van fysieke, economische en arbeidszeggenschap in de arbeidsomstandigheden van de respondenten. Omdat de arbeidsomstandigheden van slachtoffers van mensenhandel gekarakteriseerd worden door de afwezigheid van deze vormen van zeggenschap (Amahazion, 2015) lijkt een mensenhandelsbenadering van het arbeidsmigratietraject van de migrantsekswerkers in dit onderzoek ontoereikend. De feministische analyses van sekswerk en mensenhandel (Lorber, 1994; Rhodes, 2005) gekarakteriseerd door seksueel geweld, genderongelijkheden en onderdrukking, lijken niet aan te sluiten op de persoonlijke analyses van de werkomstandigheden van de respondenten. Het postmoderne feministische perspectief (Kessler, 2005) belicht echter wel de mogelijke afwezigheid van slachtofferschap in sekswerk en biedt daarmee een meer passende benadering van het arbeidsmigratietraject en de arbeidsomstandigheden van de respondenten. Het sociologische *soft determinism* (Moloney, 2014) in de verklaring van mensenhandel lijkt door de focus op slachtofferschap ontoereikend voor de verklaring van het arbeidsmigratietraject van deze respondenten. Echter erkent het perspectief wel de keuzevrijheid van actoren waarbij gesteld wordt dat deze beïnvloed worden door de sociale context en positie. Los gezien van de focus op slachtofferschap zou deze benadering kunnen aansluiten op de evaluatie van de respondenten die stellen een vrijwillige keuze te hebben gemaakt in de context van een belemmerende sociaaleconomische omgeving.

Op basis van de verhalen van de respondenten kan geconcludeerd worden dat zij over een zekere mate van zeggenschap beschikken, voornamelijk gedreven worden door het verkrijgen van een groter inkomen voor zichzelf en hun familie en zich niet gedwongen of misleid voelen in hun internationale verplaatsing of de uitvoering van hun huidige werk. Om deze reden lijkt een simplistische schetsing van het profiel van deze sekswerkers als slachtoffer van mensenhandel ongepast. De respondenten dragen economische motieven aan voor hun migratie en arbeidsvorm die overeen komen met motieven voor arbeidsmigratie. “*I don’t have a pimp. My family is my pimp.*” (Rose, 18-04-16). Dit citaat kan gezien worden als symbool voor de evaluatie van het arbeidsmigratietraject van deze respondenten dat niet gekarakteriseerd wordt door onderdrukking maar gedreven wordt door de wens een beter leven te verkrijgen voor henzelf en hun familie. Hierbij betekent de financiële verantwoordelijkheid voor familie voor de meerderheid van de respondenten dat zij enigszins beperkt worden in de beëindiging van het werk zo lang zij hun familie financieel willen steunen. Deze inzichten, die afwijken van de dominerende benaderingen van migrantsekswerkers, roepen op tot verdere inclusie van hun perspectief en het loslaten van de vooringesteldheid van slachtofferschap. Het roept op om niet vóór hen maar mét hen te

denken. Migrantsekswerkers verdienen een stem in de schetsing van hun profiel als arbeidsmigrant, slachtoffer, dan wel als beide. Een passend migrantbeeld en hieruit voortkomend migratiebeleid en hulp- en dienstverlening, dat in het belang is van zowel de gedwongen als ongedwongen sekswerker, vereist de inclusie van het perspectief van de migrantsekswerker en de exclusie van de simplistische focus op slachtofferschap.

6.2 Discussie

Dit onderzoek levert een bijdrage aan het inzicht in de arbeidsmigratietrajecten van sekswerkers op de Amsterdamse Wallen. Het onderzoek laat zien hoe een aantal sekswerkers zichzelf, hun verplaatsing en hun arbeidsomstandigheden evalueren. De meerwaarde van dit onderzoek is de inclusie van het perspectief van de sekswerkers in de evaluatie van hun arbeidsmigratietraject. Dit vult een klein gedeelte van de lacune in de wetenschappelijke literatuur rondom sekswerk en migratie waar weinig inzichten gebaseerd zijn op het verhaal van de sekswerkers zelf. Daarnaast biedt de inclusie van arbeidsmigratietheorieën in dit onderzoek een aanvulling op de bestaande analyses vanuit het mensenhandel discours. Dit nuanceert de bestaande dominerende wetenschappelijke en maatschappelijke focus op slachtofferschap en plaatst migrantsekswerkers in een breder arbeidsmigratiekader. Met het oog op prostitutiebeleid pleit ik op basis van dit onderzoek voor het loslaten van de focus op slachtofferschap en voor de inclusie van het perspectief van de sekswerker.

Een beperking van dit onderzoek is het kleine aantal respondenten en de afwezigheid van respondenten afkomstig uit de overige legale sectoren en het illegale circuit. Vervolgonderzoek naar een groter aantal respondenten met een meer diverse afkomst en ervaring, binnen zowel het illegale als legale circuit, zou een meer compleet beeld kunnen schetsen. Meer tijd zou in vervolgonderzoek kunnen bijdrage aan het verkrijgen van toegang tot de overige doelgroepen via bijvoorbeeld hulpverleningsorganisaties of de politie. Een andere tekortkoming is de beperkte controleerbaarheid als gevolg van het gebrek aan audio-opnames van de gesprekken met de migrantsekswerkers. Ook in dit geval zou meer tijd kunnen bijdragen aan het opbouwen van een sterkere vertrouwensband met de respondenten waardoor opnames in vervolgonderzoek eventueel wel mogelijk zouden zijn. Tot slot zou er een kanttekening kunnen worden geplaatst bij de *Oral History* methode door een mogelijk aanwezige bias als gevolg van vervorming van herinneringen.

6.3 Evaluatie

Terugkijkend op mijn scriptieproces vind ik dat ik het mezelf niet makkelijk heb gemaakt. Ondanks dat de respondentengroep van dit onderzoek zich binnen het legale circuit van de seksindustrie bevindt bleek de toegang zeer beperkt. Mijn oorspronkelijke doel was om ook sekswerkers uit het illegale circuit te betrekken. Dit bleek ondanks vele pogingen een te grote opgave voor dit onderzoek. Uit angst om niet aan respondenten te komen ben ik ter aanvulling op zoek gegaan naar experts en andere betrokkenen, wat terugkijkend interessante en aanvullende informatie heeft opgeleverd. Ik werd mede door hen getipt om veel tijd door te brengen op de Wallen om zo in contact te komen met de sekswerkers. In het begin vergde het veel moed om op de vrouwen af te stappen. Na vele afwijzingen kwam ik tot het eerste gesprek. Dit gesprek bleek zo interessant en inspirerend dat het mij motiveerde om verder te gaan. Het veldwerk op de Wallen heeft niet alleen bijgedragen aan mijn onderzoeksvaardigheden maar ook aan mijn zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen en bovenal aan mijn respect voor sekswerkers. Achteraf gezien had ik de focus liever gelijk op de Wallen gelegd, dit had moeite en tijd kunnen besparen. Echter zie ik het gebrek aan verkregen toegang tot de overige en in het bijzonder illegale doelgroep ook als een inzicht. Een andere uitdaging was de rapportage van de resultaten. De narratieve benadering zorgde ervoor dat ik het liefst elk verhaal tot in detail uiteen wilde zetten. Helaas liet het beperkte woordenaantal dit niet toe en ben ik de resultaten ‘droger’ gaan beschrijven, wat in mijn ogen enigszins tegenstrijdig voelt aan een narratieve analyse. Tot slot zou ik willen stellen dat dit scriptieonderzoek verreweg het meest leerzame proces is geweest dat ik in de afgelopen drie jaar van mijn bachelor heb mogen doormaken.

7. Literatuurlijst

Amahazion, F. (2015). Human trafficking: the need for human rights and government effectiveness in enforcing anti-trafficking. *Global Crime*, 16(3), 167-196.

Amiel, A. (2006). Integrating human rights perspective into the European approach to combating the trafficking of women for sexual exploitation. *Buffalo human rights law review* 12, 5-56.

Agustín, L. (2006). The disappearing of a migration category: migrants who sell sex. *Journal of ethnic and migration studies*, 32(1), 29-47.

Beeson, J. (2014). Psychology of Human Trafficking. In: Palmiotto, M. (Ed.). (2014). *Combating human trafficking: A multidisciplinary approach*. CRC Press.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods. 4th edition*. Oxford: Oxford University Press.

Castles, S., Haas, H. de., & Miller, M. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. 5th edition*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Centre for Interdisciplinary Research on Narratives St. Thomas University Canada (z.d.), Geraadpleegd op 15 juni 2016, van <http://w3.stu.ca/stu/sites/cirn/conference.aspx>

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). *Prostitutiebeleid*. Geraadpleegd op 22 mei 2016 van, <http://www.hetccv.nl/instrumenten/Prostitutiebeleid/achtergrond>

Cho, S-Y. (2015). Evaluating Policies Against Human Trafficking Worldwide: An Overview and Review of the 3P Index. *Journal of Human Trafficking*, 1(1), 86-99.

Daalder, A. (2015). *Prostitutie in Nederland anno 2014*. Geraadpleegd op 16 juni 2016, van [file:///C:/Users/User/Downloads/cahier-2015-1-volledige-tekst_tcm44-583441%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/cahier-2015-1-volledige-tekst_tcm44-583441%20(1).pdf)

De Miguel-Liken, V., Solana-Solana, M., & Pascual-de Sanset, A. (2009). *Migratory Trajectories and geography of the family of the foreign population in Spain*. Geraadpleegd op 16 juni 2016, van <http://iussp2009.princeton.edu/papers/92153>

Dietz, T., & Burns, T. (1992). Human Agency and the Evolutionary Dynamics of Culture. *Acta Sociologica*, 35, 187-200.

Kupka, F.(1909-1910). *Het meisje van Gallien, Národní Galerie, Praag*. [online afbeelding]. Gedownload op 16 juni 2016, van: <https://www.vangoghmuseum.nl/nl/zien-en-doen/tentoonstellingen/lichte-zeden>

Harris, J., & Todaro, M. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review*, 60(1), 126-142.

Berge, J. van den. (Presentatrice). (2015, 6 januari). Prostituee: Een normaal beroep?. In *Jozanneke in de Prostitutie* [TV-uitzending]. Hilversum: EO.

Josselson, R. (2011). Narrative research. In: Wertz, F., Charmaz, K., McMullen, L., Josselson, R., Anderson, R., McSpadden, E. (2011). *Five Ways of Doing Qualitative Analysis*. New York: The Guilford Press.

Kessler, J., (2005). *The voices of sex workers (prostitues?) and the dilemma of feminist discourse*. (Master Thesis). Woman studies, University of South Florida, Tampa.

Laan, E. van der. (12-11-2013). Tijdens een debat over prostitutie in De Balie in Amsterdam.

Lee, E. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3 (1), 47-57.

Lorber, J. (1994). *Paradox of Gender*. New Haven: Yale University Press.

Mai, N. (2013). Embodied cosmopolitanisms: The subjective mobility of migrants working in the global sex industry. *Gender, Place & Culture*, 20(1), 107-124.

Moloney, C. (2014). *Sociology of Human Trafficking*. In: Palmiotto, M. (Ed.). (2014). *Combating human trafficking: A multidisciplinary approach*. Boca Raton: CRC Press.

Baltes, C., Besch, S., Monteiro, J., & Sommarribas, A. (2012). *Individual profiles and migration trajectories of third country national cross-border workers. The case of Luxembourg*. Geraadpleegd op 16 juni 2016 , van <http://publications.uni.lu/bitstream/10993/17659/1/TCN-CBWs-final-pdf-EN.pdf>

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2012). *Mensenhandel in en uit beeld: een cijfermatige rapportage 2007-2011*. Geraadpleegd op 16 juni 2016, van [file:///C:/Users/User/Downloads/nationaal-rapporteur-mensenhandel-\(2012\).mensenhandel-in-en-uit-beeld.cijfermatige-rapportage-2007-2011.printversie_tcm63-478095.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/nationaal-rapporteur-mensenhandel-(2012).mensenhandel-in-en-uit-beeld.cijfermatige-rapportage-2007-2011.printversie_tcm63-478095.pdf)

Pauw, J., & Witteman, P. (Presentatoren). (2013, 18 april). *Pauw en Witteman* [TV-uitzending]. Hilversum: VARA.

Pickup, F. (1998). Deconstructing trafficking in women: the example of Russia. *Journal of International Studies*, 27(4), 995-1021.

Rhodes, J. (2005). *Radical Feminism, Writing, and Critical Agency*. Albany: State University of New York Press.

Ritzer, G. (2010). *Globalization: a Basic Text*. New York: Wiley-Blackwell Publishing.

Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory. 9th edition. International edition*. Singapore: McGraw-Hill Education.

Salt, J. (2000). Trafficking and human smuggling: A European perspective. *International Migration*, 38(3), 31-56.

Sanders, T., O'Neill, M., & Pitcher, J. (2009). *Prostitution. Sex Work, Policy and Politics*. London: SAGE Publications Ltd.

Sekswerk Nederland (SWN). Geraadpleegd op 22 mei 2016, van <http://sekswerknederland.nl/sekswerk/>

Simmons, M. (1999). Theorizing prostitution: the question of agency. In B. Dank & R. Refinetti Eds. *Sex work & sex workers; sexuality & culture*, 2, 125-148. London: Transaction Publishers.

Spapens, T., & Rijken, C. (2015). The fight against human trafficking in the Amsterdam Red Light District. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 39(2), 155-168.

Stark, O., & Bloom, D. (1985). The New Economics of Labor Migration. *American Economic review*, 75(2), 173-178.

United Nations. (2000). The Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children. United Nations. *Treaty Series*, 2237, 319; Doc. A/55/383.

Wijk, A., Niewenhuis, A., Tuyn, D., Ham, T., Kuppens, J., & Ferwerda, H. (2010). *Een kwetsbaar beroep. Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam*. Geraadpleegd op 16 juni 2016, van http://www.beke.nl/doc/2010/Kwetsbaar_beroep_download.pdf

8. Bijlage

Bijlage 1: Operationaliseringschema

Amsterdamse seksindustrie	
Arbeidssectoren	Legaliteit of illegaliteit
Vergunde locatiegebonden	Legaal: Voldaan aan vergunningsplicht, vrijwillige legale sekswerker ouder dan eenentwintigjaar, bezit werkvergunning en geen uitbuiting, mensen- of vrouwenhandel.
Vergunde niet-locatiegebonden:	
Niet-vergunde locatiegebonden	Illegaal: Niet voldaan aan vergunningsplicht, onvrijwillige en/of minderjarige en/of illegale sekswerker en/of uitbuiting, mensen- of vrouwenhandel.
Niet-vergunde niet-locatiegebonden	

Doorlopen arbeidsmigratietraject			
→ 'Flow'			
Omstandigheden voor vertrek		Verplaatsing an sich	Intrede Amsterdamse Wallen
Sociale omstandigheden	Economische omstandigheden	Route en wijze van verplaatsing	Wijze van intrede
Educatie	Werkgelegenheid		
Sociale mobiliteit	Hoogte inkomen		
Familiesituatie	Financiële verantwoordelijkheid		

Arbeidsomstandigheden		
Fysieke zeggenschap	Economische zeggenschap	Arbeidszeggenschap
Afwezigheid van geweld	Autonomie over loon	Autonomie over werktijden
Afwezigheid van dwang	Autonomie over bezittingen	Autonomie over selectieklanten
		Autonomie over arbeidslocatie
		Autonomie over inhoud diensten
		Autonomie over beëindiging werk

Bijlage 2: Respondentselectie

Respondentengroep I: Migrant sekswerkers

Naam*	Nationaliteit	Leeftijd	Jaren op Wallen	15 eu betaald j/n	Datum	Tijdsduur gesprek	Transcriptie j/n
Felicia-Anna**	Roemeens	29 jaar	4 jaar	Nee	04-04-16 08-04-16 12-04-16 13-04-16 16-04-16	nee N.V.T. 6 contact-momenten via email	nee
Nicole	Roemeens	23 jaar	1 jaar	nee	31-05-16	15 min	nee
Alexandra	Bulgaars	31 jaar	1,5 jaar	nee	26-05-16	15 min	nee
Adriana	Hongaars	24 jaar	4 jaar	nee	31-05-16	15 min	nee
Rose	Colombiaans	35 jaar	3 jaar	ja	18-04-16 28-04-16	30 min & 10 min	nee
Carmen	Colombiaans	25 jaar	3 jaar	nee	28-04-16	5 min	nee
Lorena	Dominicaanse republiek	35 jaar	2 jaar	ja	18-04-16	25 min	nee
Cecilia	Dominicaanse republiek	32 jaar	1 jaar	nee	04-05-16	25 min	nee
Maria	Dominicaanse Republiek	25 jaar	1 jaar	ja	04-05-16	25 min	nee
Alicia	Dominicaanse Republiek	27 jaar	1,5 jaar	nee	28-04-16	10 min	nee

*Dit zijn werknamen

**Het interview met Felicia-Anna is als enige niet uitgevoerd op de Wallen maar heeft per emailcorrespondentie plaatsgevonden.

Respondentengroep II: Experts / betrokkenen Amsterdamse seksindustrie

Naam	Expertise	Meerdere keren gesproken j/n	Locatie	Transcriptie j/n	Datum en tijdsduur
Metje Blaak	Ex-sekswerker in clubs, escort en raamprostitutie o.a. op de Amsterdamse Wallen, auteur over o.a. sekswerk	nee	Bij respondent thuis in Amsterdam	ja	20-04-16 60 min
Esther Meplink	Voorzitter Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven (VER) & mede eigenaresse escortclub The Courtesan Club	nee	Telefonisch	ja	15-04-16 35 min
Henk Hagen	Arbeidsverleden bij Interpol – Criminal Intelligence Service, Europol, Dutch National Crime Squad, Korps Rijkspolitiezorg en Recherche.	nee	In Amsterdam	nee	23-04-16 90 min
Jan	Café-eigenaar op de Amsterdamse Wallen	Ja	Op de werkplek van de respondent	nee	18-04-16 15 min 22-04-16 10 min
Sjon	Raamexploitant op het Oudekerksplein Amsterdamse Wallen	ja	Op de werkplek van de respondent	nee	13-04-16 5 min 14-04-16 15 min 20-04-16 10 min
Maite Verhoeven	Onderzoekster prostitutie(beleid) bij het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid	ja	telefonisch	nee	14-04-16 30 min 15-05-16 20 in

Bijlage 3: Topiclists interviews

Respondentengroep I	Respondentengroep II
Profielschetsing (leeftijd, afkomst, opleidingsniveau)	Expertise / betrokkenheid tot Amsterdamse Seksindustrie
Omstandigheden land van herkomst (werkgelegenheid, inkomen, financiële verantwoordelijkheid, schulden, familiesituatie)	Arbeidssectoren
Beweegredenen voor verlaten thuisland	Vergunningsplicht
Wijze van verplaatsing (welke landen aangedaan, wijze van transport, hulp bij transport)	Locatiegebondenheid
Beweegredenen voor komst naar Nederland	Ontwikkelingen rondom migratie
Verloop aankomst Nederland	Ontwikkelingen rondom legaliteit en illegaliteit
Beweegredenen voor intrede Amsterdamse seksindustrie	Ontwikkelingen rondom beleid
Verloop intrede seksindustrie	Misstanden
Arbeidsomstandigheden	De Amsterdamse Wallen in relatie tot migratie en Illegaliteit
Zeggenschap	
Tevredenheid huidige arbeidspositie	
Toekomst	
Ontwikkelingen rondom migratie	
Ontwikkelingen rondom legaliteit en illegaliteit	
Ontwikkelingen rondom beleid	
Misstanden	
De Amsterdamse Wallen in relatie tot migratie en Illegaliteit	

**Bijlage 4: Codeerlijst respondentengroep 2, gecodeerd transcript respondentengroep 2
& coderingstabel respondentengroep 1**

[In deze gepubliceerde versie verwijderd om privacy-redenen]

Codes respondentengroep II		
Arbeidssectoren	Omvang misstanden	Opheffing bordeelverbod
Vergunningsplicht	Mensenhandel	Normalisering
Locatiegebondenheid	Vrouwenhandel	Controleerbaarheid
Locatieongebondenheid	Uitbuiting	Rechten
Zichtbaarheid	Nationaliteiten	Stigma
Legaliteit	Veiligheid	Moraliteit
Illegaliteit	Beleid	Toegankelijkheid migranten
Migratie	Tegenstrijdig beleid	Schengen
Misstanden	Aantrekkelijkheid	Registratieplicht
Sluiting werkplekken	Amsterdamse seksindustrie	Hulpverlening

Codeerschema respondentengroep I										
	Alicia	Maria	Cecilia	Lorena	Carmen	Rose	Adriana	Alexandra	Nicole	Anna-Felicia
Deelvraag 1										
Pos. Wallen legaal		X						X		X
Registratieplicht		X						X		
Sluiting ramen		X						X		X
21+							X			
Nationaliteit Wal.						X	X			
Verandering migratie				X		X				
Concurrentie				X		X				
Toegankelijkheid	X		X							
Veiligheidsknop	X					X		X		
Stigma		X	X			X				X
Deelvraag 2										
Basisschool	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Middelbare s.				X		X			X	X
Nu Nederlands				X						
Aankomst al Eng.									X	X
(vaak) werkloos	X	X	X	X	X	X	X	X		
Werk maar ontevreden									X	X
Meer willen verdienen	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Armoede		X	X							
Crisis Domi		X								
Crisis Spanje										
Te laag inkomen	X	X	X	X	X	X		X		
Geen inkomen							X			
Genoeg maar onder land. gem.									X	X
Financiële verantw. Familie	X	X	X	X	X	X	X	X		
Kinderen	X	X	X	X	X	X		X		
Vader uit beeld		X	X	X		X		X		
Meer kansen/ beter leven verkrijgen	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Beter voor toekomstige fam.									X	X
Gebrek kansen	X	X	X	X	X	X				
Direct naar NL				X				X	X	X
Via Spa	X	X	X		X	X				
Via Spa & Bel		X								
Via Dui							X			
Vliegtuig		X		X		X			X	X
Auto							X	X		
Hulp bij		X	X		X	X	X	X	X	X

verplaatsing										
Hulp vrienden		X					X			
Connecties intrede Wallen	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Betaling logisch						X		X		X
Hulp vereist bij reis		X	X			X				
Eerder sekswerk							X	X		
NL zoekt andere werk					X					
Werk NL man bloemen				X						
Ontslag Spanje	X	X	X		X	X				
Vrijwillig intrede	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hoger inkomen belang. motivatie	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Deelvraag 3										
Agressie uitzonderlijk	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Agressie regelmatig								X		
Veiligheidsknop		X	X			X			X	
Collega's		X		X		X		X	X	
Afwezigheid dwang	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nooit tegen wil geld afstaan	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Geld naar familie	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Fam. Afh. Geld	X	X	X	X	X	X	X	X		
Niet meer genoeg voor fam				X						
Werktijd bepalen	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Universiteit dochter						X				
Meer werken dan willen				X		X				
Huurschuld bij exploitant				X						
Selectie klanten		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Zeggenschap inhoud diensten		X	X	X		X	X	X	X	X
Gebrekkige zeggenschap locatie sluiting ramen						X		X		X
Niet willen stoppen maar ook niet kunnen door schuld				X						X
Niet willen stoppen vanwege relatief hoog loon en eigen baas							X		X	X
Schuld										X

borstoperatie										
Vroeger periodes stoppen nu niet meer				X						
Geen financiële mogelijkheid om te stoppen	X		X	X		X		X		
Neg. Afstand familie		X	X			X				
Taalbarrière		X								
Gebrek pensioen en ziektekosten							X			X
Stigma is negatief / dubbel leven				X			X		X	X
Wekt langer dan gepland						X				X
Legale arbeidsmigratiestat us	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mooi huis									X	X
Nergens anders dit werk willen doen						X				
Minder verdienen dan eerst				X		X				